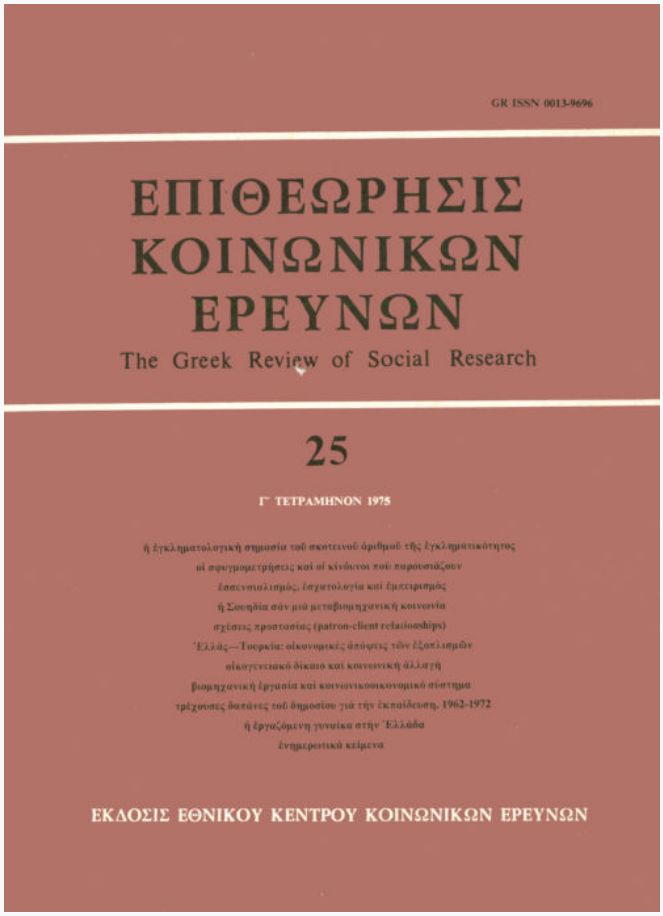
ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

The Greek Review of Social Research

Vol 25 (1975)

25 Γ'

Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητος

Ηλίας Δασκαλάκης

doi: 10.12681/grsr.383

Copyright © 1975, Ηλίας Δασκαλάκης

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0.

To cite this article:

Δασκαλάκης Η. (1975). Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητος. *The Greek Review of Social Research*, *25*, 370–384. https://doi.org/10.12681/grsr.383

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 29/03/2024 12:24:27

ἡ ἐγκληματολογικὴ σημασία τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος

τοῦ
Ἠλία Δασκαλάκη

Doctorat d'Etat Πανεπιστημίου Παρισίων
Ἐπιστημονικοῦ συνεργάτου τοῦ ΕΚΚΕ

Ἐὰν τὸ κατ' ἐξακολούθησιν ἔγκλημα ἀποτελῆ τὸν «σταυρὸν» τῶν ποινικολόγων, ὅπως συνηθίζεται νὰ λέγεται, ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς τῆς ἐγκληματικότητος μπορεῖ νὰ διεκδικήση τὸν τίτλο, ὄχι μόνο τοῦ σταυροῦ τῶν ἐγκληματολόγων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἐγκληματολογίας.

Σκοτεινὸς ἀριθμὸς τῆς ἐγκληματικότητος λέγεται τὸ σύνολο τῶν ἐγκλημάτων ποὺ ἡ τέλεσίς τους δὲν γίνεται ποτὲ γνωστὴ στὶς ἀρχὲς τὶς ἁρμόδιες γιὰ τὴν πρόληψι καὶ καταστολὴ τοῦ ἐγκλήματος. Κάθε χρόνο τὰ ποινικὰ δικαστήρια δικάζουν ἕνα ὡρισμένο ἀριθμὸ ἐγκλημάτων καὶ καταδικάζουν ἕνα ὡρισμένο ἀριθμὸ ἐγκληματιῶν σὲ διάφορες ποινές. Τὸ σύνολον τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν γιὰ τὰ ὁποῖα ἐχώρησε καταδίκη ὀνομάζεται «δήλη ἐγκληματικότης».

Ἐξ ἄλλου, οἱ δικαστικὲς ἀρχὲς λαμβάνουν γνῶσι περὶ τῆς τελέσεως καὶ ἄλλων ἐγκλημάτων, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν φθάνουν στὴν ποινικὴ δικαιοσύνη λόγῳ μὴ ἀνακαλύψεως τῶν δραστῶν τους. Ὁ κύκλος τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν, τῶν ὁποίων λαμβάνει γνῶσι ἡ ἀστυνομία μέσα σ' ἕνα ἔτος, ἀποτελεῖ τὴν «φαινομένη ἐγκληματικότητα», ἡ ὁποία, ὅπως εἶναι φυσικό, εἶναι εὐρύτερη τῆς δήλης γιατὶ περιλαμβάνει καὶ ἐγκλήματα ποὺ οἱ δράσται τους δὲν ἀνακαλύπτονται ποτέ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ὅμως, μένει πάντοτε μία ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὸν πράγματι ἐγκληματικὸ χαρακτῆρα τῶν πράξεων ποὺ τὴν ἀπαρτίζουν, γιατὶ εἶναι ἐνδεχόμενο ὡρισμένα ἀπ' αὐτὰ νὰ μὴ συνιστοῦν ἔγκλημα ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως· γιὰ τὸν λόγο αὐτόν, ὅπως εἴπαμε, ὀνομάζεται φαινομένη.

Ὅμως, ἡ δήλη καὶ ἡ φαινομένη ἐγκληματικότης δὲν ἐξαντλοῦν ὅλη τὴν ἐγκληματικότητα μιᾶς κοινωνίας. Παρὰ τὰ ὅσα συνήθως λέγονται, ὅτι τὸ τέλειο ἔγκλημα δὲν ὑφίσταται, στὴν πραγματικότητα ὑπάρχει, καί, καθὼς φαίνεται, σὲ μεγάλη ἔκτασι, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι πολλὰ ἐγκλήματα παραμένουν καλυμμένα ἀπὸ τὴν μυστικότητα, μὴ ἐρχόμενα ποτὲ σὲ γνῶσι τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς πλατειᾶς κοινωνικῆς μάζης. Ἔτσι, ἡ δήλη καὶ ἡ φαινομένη ἐγκληματικότης ἀποτελοῦν τμῆμα, ποσοστό, τῆς «ἀληθοῦς ἐγκληματικότητος», δηλ. τοῦ συνόλου τῶν ἐγκλημάτων ποὺ τελοῦνται σὲ μιὰ δεδομένη χρονικὴ περίοδο, π.χ. ἔτος, στὸ πλαίσιο μιᾶς ὡρισμένης κοινωνίας. Ἡ ἔκτασις τῆς ἐγκληματικότητος αὐτῆς παραμένει πάντοτε ἄγνωστη. Τὸ τμῆμα τὸ μεταξὺ τῆς φαινομένης ἐγκληματικότητος καὶ τῆς ἀληθοῦς, ἀκριβῶς ἐπειδὴ παραμένει ἀριθμητικῶς ἀπροσδιόριστο, τὸ ὀνομάζομε σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος. Εἶναι εὐνόητο τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ παρουσιάζει γιὰ τὸν ἐγκληματολόγο ὁ προσδιορισμὸς τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος, γιατί, χωρὶς τὴν γνῶσι αὐτή, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζωμε τὴν ἀληθῆ ἔκτασι τοῦ ἐγκληματικοῦ φαινομένου. Πολλοὶ λοιπὸν ἐπιστήμονες προσπάθησαν νὰ προσδιορίσουν τὸ ἄγνωστο μέρος τῆς ἐγκληματικότητος μὲ

διάφορες μεθόδους. Δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε, βέβαια, ὅτι οἱ προσπάθειες αὐτὲς πέτυχαν ἀπόλυτα, ὅτι δηλ. ἀνακαλύφθηκε μέθοδος μὲ τὴν ὁποία νὰ μπορῆ νὰ προσδιορίση κανεὶς μὲ ἀκρίβεια τὴν ἀληθῆ ἐγκληματικότητα. Ἐν τούτοις, ἀναμφισβήτητο εἶναι ὅτι ἤλθαν σὲ φῶς ὡρισμένα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα, ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο, δείχνουν ὅτι ἡ εἰκόνα τῆς ἐγκληματικότητος ποὺ παρουσιάζουν οἱ ἐπίσημες στατιστικὲς δὲν ἔχει πολλὲς σχέσεις μὲ τὴν πραγματικὴ εἰκόνα τῆς ἐγκληματικότητος, ὅπως αὐτὴ προκύπτει ἀπὸ διάφορες ἔρευνες.

Ἡ ὕπαρξις τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος, ὄχι μόνο δὲν ἐπιτρέπει τὴν γνῶσι τῆς πραγματικῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐγκληματικοῦ φαινομένου, ἀλλ' ἔχει σὰν συνέπεια τὴν θέσι ὑπὸ ἀμφισβήτησι βασικῶν ἐννοιῶν τῆς ἐγκληματολογίας, ὅπως τὴν ἰδιοτυπία τοῦ ἐγκληματίου ἔναντι τοῦ μὴ ἐγκληματίου καὶ τὴν ἰδιοτυπία τοῦ ἐγκλήματος σὰν συμπεριφορᾶς, ἐννοιῶν πάνω στὶς ὁποῖες ἡ ἐγκληματολογία ἐστήριξε τὸν λόγο ὑπάρξεώς της σὰν ἐπιστήμης.

Παράλληλα ὅμως, ἡ ἀμφισβήτησις τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν δημιουργεῖ τὴν ἀνάγκη ἐρευνῶν πρὸς ἄλλη κατεύθυνσι. Ἔτσι, συνέπεια τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ εἶναι καὶ ὁ ἐμπλουτισμὸς τῆς ἐγκληματολογίας μὲ ἕνα νέο πεδίο ἐρεύνης καὶ θεωρητικῆς ἐπεξεργασίας τὸ ὁποῖο ἀγνοοῦσε μέχρι τώρα ἡ κλασικὴ ἐγκληματολογικὴ ἐπιστήμη.

Τὰ ὅσα προηγοῦνται δείχνουν τὴν σπουδαιότητα ποὺ ἔχει ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς τῆς ἐγκληματικότητος γιὰ τὴν ἐγκληματολογικὴ θεωρία καὶ ἔρευνα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ παρουσιάζει ἡ ἐξέτασίς του, τὴν ὁποία θὰ ἐπιχειρήσω μὲ τὴν ἐργασία αὐτή. Δὲν ἀντιμετωπίζω βέβαια τὴν περίπτωσι νὰ ἐξαντλήσω τὸ θέμα σ' ὅλες του τὶς προεκτάσεις μέσα στὰ στενὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς μελέτης. Πρόθεσίς μου εἶναι ἁπλῶς νὰ θέσω τὰ γεννώμενα προβλήματα καὶ νὰ σκιαγραφήσω τοὺς νέους προσανατολισμοὺς καὶ τὶς κατευθύνσεις τῆς ἐγκληματολογίας ποὺ εἶναι ἀπότοκοι τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ, τὸν ὁποῖο θὰ ἐξετάσωμε κάτω ἀπὸ τὸ πρῖσμα, ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς δυνατότητος προσδιορισμοῦ του (Ι), ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν συνεπειῶν τῆς ὑπάρξεώς του (ΙΙ). Τέλος ὁ καθορισμὸς ἑνὸς νέου πεδίου ἐγκληματολογικῆς ἐρεύνης, ποὺ μοιραῖα ἀπορρέει ἀπὸ τὴν συνειδητοποίησι τῶν προβλημάτων ποὺ θέτει ὁ σκοτεινὸς ἀριθμός, θὰ κλείση τὴν ἀνάπτυξι τῆς ἐργασίας αὐτῆς (ΙΙΙ).

Ι

Ἡ διερεύνησις τῶν μεθόδων προσδιορισμοῦ τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ καὶ ὁ ἀπολογισμὸς τῶν προσπαθειῶν ποὺ ἔγιναν πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνσι (Β) προϋποθέτουν λογικῶς τὴν ἐξέτασι τοῦ κατὰ πόσον εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀναγκαῖος αὐτὸς ὁ προσδιορισμός (Α). Γιατὶ ἂν εἶναι δυνατὴ ἡ θεμελίωσις ἰσχυρῶν συμπερασμάτων καὶ παρὰ τὴν ἄγνοια τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητος, τότε ὁ προσδιορισμὸς τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ δὲν εἶναι ἐπιστημονικῶς σημαντικός.

Α. Αὐτονόητο εἶναι ὅτι ἡ γνῶσις τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος εἶναι ἀπαραίτητη προκειμένου νὰ γνωρίζωμε τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸ τῶν ἐγκλημάτων ποὺ πράγματι τελοῦνται μέσα σὲ ὡρισμένη χρονικὴ περίοδο, δηλ. γιὰ τὸν ἀριθμητικὸ προσδιορισμὸ τῆς πραγματικῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐγκληματικοῦ φαινομένου. Τοῦτο ὅμως δὲν ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ γνῶσι τοῦ φαινομένου αὐτοῦ. Τὸ ἂν τὰ ἐγκλήματα ποὺ ἐτελέσθησαν μέσα σ' ἕνα ἔτος εἶναι κατὰ ν ἢ μ περισσότερα ἀπὸ ὅσα καταγράφουν οἱ στατιστικὲς τῆς δήλης καὶ τῆς φαινομένης ἐγκληματικότητος, εἶναι, ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως, σχεδὸν ἀδιάφορο. Ἐκεῖνο ποὺ ἐνδιαφέρει δὲν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκλημάτων ποὺ ἐτελέσθησαν ἀλλὰ οἱ ποσοτικοὶ συσχετισμοὶ τῆς ἐγκληματικότητος μὲ διάφορες μεταβλητές, ὅπως π.χ. οἱ διακυμάνσεις της μέσα στὸν χρόνο, ἡ κατανομή της κατὰ τόπο τελέσεως, ἡλικία, φῦλο, κοινωνικο-οἰκονομικὴ τάξι τοῦ δράστου, κτλ.

Ἡ μελέτη τῶν ἐπισήμων στατιστικῶν τῆς δήλης καὶ φαινομένης ἐγκληματικότητος ἐπιτρέπει τὴν συναγωγὴ συμπερασμάτων γιὰ τὶς διακυμάνσεις καὶ κατανομὲς τῆς γνωστῆς ἐγκληματικότητος σὲ συσχετισμὸ μὲ ὡρισμένους παράγοντες. Τὸ κρίσιμο λοιπὸν ἐρώτημα εἶναι ἐὰν ἐπιτρέπεται ἡ συναγωγὴ συμπερασμάτων περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητος ἀπὸ τὶς γνώσεις ποὺ ἔχουμε περὶ τοῦ γνωστοῦ μέρους αὐτῆς (δήλης καὶ φαινομένης). Μ' ἄλλους λόγους, ὑπάρχει μεταξὺ γνωστῆς καὶ ἄγνωστης ἐγκληματικότητος σταθερὴ ἀναλογία, ὥστε νὰ ἔχω δεδομένο τὸ πῶς κυμαίνεται καὶ κατανέμεται ἡ δεύτερη ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι γνωρίζω τὴν κεμπύλη καὶ τοὺς συσχετισμοὺς τῆς πρώτης; Π.χ. ἐὰν ἀπὸ τὶς στατιστικὲς προκύπτη ὅτι ἡ δήλη ἐγκληματικότης μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1955 ἕως 1975 παρουσίασε ὡρισμένες διακυμάνσεις, οἱ ὁποῖες ἀναφαίνονται στὴν γραφικὴ παράστασι τῆς καμπύλης αὐτῆς, μποροῦμε νὰ δεχθοῦμε ὅτι παράλληλη ἦταν ἡ πορεία τῆς ἄγνωστης ἐγκληματικότητος; Ἡ ἀκόμη, ἐὰν ἀπὸ τὶς ἐπίσημες στατιστικὲς προκύπτη ὅτι οἱ ἄνδρες εἶναι δύο φορὲς περισσότερο ἐγκληματικοὶ ἀπὸ τὶς γυναῖκες, οἱ ἡλικίας ἀπὸ 20 ἕως 30 ἐτῶν εἶναι ν φορὲς περισσότερο ἐγκληματικοὶ ἀπὸ τοὺς ἔχοντες ἡλικία 40-50 ἐτῶν, ἢ ὅτι ἡ ἐργατικὴ τάξις εἶναι μ φορὲς περισσότερο ἐγκληματικὴ ἀπὸ τὶς λοιπὲς κοινωνικο-ἐπαγγελματικὲς τάξεις, εἶναι ἐπιστημονικῶς δυνατὸ νὰ θεωρήσωμε ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογία κατανέμεται καὶ ἡ ἄγνωστη ἐγκληματικότης μεταξὺ τῶν μεταβλητῶν ποὺ ἀναφέραμε;

Ἐὰν ἡ ἀρμόζουσα ἀπάντησις στὸ ἐρώτημα αὐτὸ

εἶναι καταφατική, τότε ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς δὲν ἀποτελεῖ πρόβλημα ἰδιαζούσης σημασίας, γιατί, ἂν καὶ ὁ ἀριθμητικὸς προσδιορισμὸς τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐγκληματικοῦ φαινομένου θὰ εἶναι ἄγνωστος, οἱ νόμοι ποὺ τὸ διέπουν θὰ εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ τὶς γνώσεις ποὺ θὰ ἔχωμε ἀπὸ τὸ γνωστὸ μέρος τῆς ἐγκληματικότητος. Ἀλλ' ἁρμόζει καταφατικὴ ἀπάντησις;

Γιὰ ὡρισμένους ἐγκληματολόγους τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸν διάσημο Βέλγο μαθηματικὸ καὶ στατιστικὸ Quetelet, ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις δὲν γεννοῦσε τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία. Ἐπηρεασμένος ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς μηχανικῆς, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὸν Βέλγο σοφό, βρίσκουν ἐφαρμογὴ καὶ ὅταν περνᾶ κανεὶς ἀπὸ τὸν φυσικὸ στὸν ἠθικὸ κόσμο, ὁ Quetelet δέχεται ὅτι *«ὑπάρχει μία σχέσις σχεδὸν ἀμετάβλητη μεταξὺ τῶν γνωστῶν καὶ δικαζομένων ἐγκλημάτων καὶ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν τελουμένων ἐγκλημάτων»*.[1] Τοῦτο δὲ συνάγεται, κατὰ τὸν συγγραφέα αὐτόν, ἀπὸ τὴν κατεπληκτικὴ *σταθερότητα* (constance) μὲ τὴν ὁποία ἀναπαράγονται κατ' ἔτος οἱ ἀριθμοὶ ποὺ ἀναφέρονται στὴν στατιστικὴ τῶν ἐγκλημάτων, σταθερότητα, ἡ ὁποία ἀναμφιβόλως ἀναπαράγεται ἐπίσης στοὺς ἀριθμοὺς τοὺς ὁποίους εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωρίζωμε.[2]

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι, κατὰ τὸν Quetelet, ἡ ἀναλογία μεταξὺ γνωστῆς καὶ ἄγνωστης ἐγκληματικότητος ὑφίσταται, καὶ τοῦτο συνάγεται ἀπὸ τὴν σχετικὴ σταθερότητα ποὺ παρουσιάζει ἡ γνωστὴ ἐγκληματικότης. Δηλαδή, ἐπειδὴ ὁ κατ' ἔτος ἀριθμὸς τῶν γνωστῶν ἐγκλημάτων, ὑπὸ ὁμαλὲς συνθῆκες, δὲν παρουσιάζει σημαντικὲς αὐξομειώσεις ἀπὸ χρόνο σὲ χρόνο, συνάγεται ὅτι ἡ αὐτὴ σταθερότης θὰ χαρακτηρίζη καὶ τὸ ἄγνωστο τμῆμα τῆς ἐγκληματικότητος.

Ἡ ἄποψις αὐτὴ στηρίζεται προφανῶς στὴν ἀντίληψι ὅτι, κάτω ἀπὸ ὁμαλὲς συνθῆκες, οἱ ὑπάρχοντες σὲ μιὰ κοινωνία ἐγκληματογόνοι παράγοντες παραμένουν οἱ ἴδιοι καὶ παράγουν συνεπῶς κάθε χρόνο τὸν ἴδιο περίπου ὄγκο ἐγκληματικότητος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ ἐγκληματικὸ δυναμικὸ τῆς κοινωνίας αὐτῆς. Ἀπὸ τὸν ὄγκο τῆς ἐγκληματικότητος αὐτῆς ἕνα μέρος περιέρχεται σὲ γνῶσι τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν καὶ καταγράφεται στὶς στατιστικές, αὐτὸ δὲ ποὺ παραμένει ἄγνωστο εἶναι ἀνάλογο πρὸς τὸ γνωστό.

Τὶς ἴδιες ἀντιλήψεις περὶ σχετικῆς σταθερότητος τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητος ὑποστηρίζει καὶ ὁ Ferri στὸν περίφημο νόμο του περὶ «ἐγκληματικοῦ κορεσμοῦ». «Ὅπως σὲ ἕνα δεδομένο ὄγκο ὕδατος, σὲ μιὰ δεδομένη θερμοκρασία, ἀναλύεται μία ὡρισμένη χημικὴ οὐσία, οὔτε ἕνα ἄτομο περισσότερο οὔτε ἕνα ἄτομο λιγώτερο, ἔτσι καὶ σ' ἕνα δεδομένο κοινωνικὸ περιβάλλον, ὑπὸ δεδομένες ἀτομικὲς καὶ φυσικὲς συνθῆκες, τελεῖται ἕνας ὡρισμένος ἀριθμὸς ἐγκλημάτων, οὔτε ἕνα περισσότερο οὔτε ἕνα λιγώτερο».[3]

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅλες οἱ στατιστικὲς τῶν διαφόρων κρατῶν ἐπιβεβαιώνουν αὐτὸν τὸν νόμο τῆς σχετικῆς σταθερότητος τῆς δήλης ἐγκληματικότητος. Στὴν Γαλλία π.χ., μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1871 ἕως 1968, ἡ δήλη ἐγκληματικότης κυμαίνεται μεταξὺ 490 καὶ 610 καταδίκων ἀνὰ 100.000 κατοίκους.[4] Ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ εἰκόνα ποὺ παρουσιάζουν οἱ στατιστικὲς ἄλλων χωρῶν, τόσο κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα,[5] δηλ. σύγχρονες τῶν δεδομένων ποὺ εἶχαν ὑπ' ὄψι τους οἱ Quetelet καὶ Ferri ὅταν διετύπωσαν τὸν νόμο περὶ σχετικῆς σταθερότητος τῆς ἐγκληματικότητος, ὅσο καὶ οἱ ἀναφερόμενες στὴν ἐποχὴ ποὺ ζοῦμε.[6]

Παντοῦ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενο ὅτι οἱ ἀριθμοὶ τῆς γνωστῆς ἐγκληματικότητος δὲν παρουσιάζουν ἀπότομες καὶ σημαντικὲς διακυμάνσεις πλὴν σὲ ὡρισμένες ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις οἱ ὁποῖες θὰ μποροῦσαν νὰ ἑρμηνευθοῦν μὲ τὸν νόμο τοῦ Ferri περὶ ἐγκληματικοῦ ὑπερκορεσμοῦ.[7]

Γεννᾶται ὅμως τὸ ἐρώτημα: αὐτὴ ἡ σχετικὴ σταθερότης τῆς δήλης ἐγκληματικότητος μαρτυρεῖ καὶ ἀντίστοιχη σταθερότητα τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητος, μὲ ἄλλα λόγια, ὕπαρξι σταθερῆς ἀναλογίας μεταξύ τους, ὅπως δέχεται ὁ Quetelet; Ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις κάθε ἄλλο παρὰ προφανὴς εἶναι. Στὸν νόμο τῆς σταθερότητος τῆς ἐγκληματικότητος ἀντιτάσσεται αὐτὸ ποὺ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ἀποκαλέση «νόμο τῆς δακτυλογράφου». Μία δακτυλογράφος τῆς ὁποίας τὸ maximum τῆς ἀποδόσεως φθάνει 50 σελίδες ἡμερησίως θὰ γράφη καθημερινῶς τόσες σελίδες, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν αὔξησι τοῦ ὄγκου τῆς πρὸς διεκπεραίωσιν ἐργασίας. Στὴν περίπτωσί μας, δακτυλογράφος εἶναι ἡ ὑπηρεσία τῆς ἀστυνομίας καὶ τῶν δικαστηρίων. Ἡ δυνατότητά τους πρὸς δίωξι καὶ ἐκδίκασι τῶν ἐγκλημάτων δὲν εἶναι ἀπεριόριστη ἀλλ' ἐκτείνεται μέχρι μιᾶς ὁροφῆς ἐν ὄψει τῆς

1. Adolphe Quetelet, *Sur l'homme et sur le développement de ses facultés, ou éssai de physique sociale*, Paris 1835.
2. Ibid.
3. Ferri, *Sociologie criminelle* (μετφρ. στὴν γαλλική), Paris 1881, σ. 335. Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι, κατὰ τὸν Ferri, ὁ νόμος αὐτὸς ἰσχύει σὲ ὁμαλὲς περιόδους. Ἀντιθέτως, σὲ περιόδους σημαντικῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν (πόλεμος, ἐπανάστασις, κτλ.) ἰσχύει ὁ νόμος τοῦ ἐγκληματικοῦ ὑπερκορεσμοῦ, δηλ. αὐξάνει ἀπότομα ἡ ἐγκληματικότης.
4. Léauté, *Criminologie et Science pénitentiaire*, Paris 1972, σελ. 206.
5. Βλ. σχετικῶς: Joly, *La France criminelle*, Paris 1888. Tarde, *La criminalitée comparée*, Paris, Alcan, 1924. Ducpetiaux, *Statistique comparée de la criminalité en France, en Belgique, en Angleterre et en Allemagne*, Bruxelles 1835.
6. Βλ. Pinatel, *L'évolution de la criminalité en France depuis la libération*, *RSC* 1954, p. 137 ἐπ. Hoole, *Die Kriminalität in der Bundesrepublik Deutschland in Vergleich*, Wiesbaden, Bundeskriminalamt, 1968. Faustini, «La tendenza de la criminalità...» in *Rassegna di studi penitenziari*, 1957, p. 323 ἐπ. Schultz, «L'évolution de la criminalité en Suisse de 1929 à 1963», *RSC* 1965, p. 385.
7. Βλ. ἀνωτ., ὑποσημ. 3.

συγκεκριμένης ὀργανωτικῆς τους ἱκανότητος, ἐπανδρώσεώς τους σὲ προσωπικό, ἐξοπλισμοῦ τους σὲ τεχνικὰ μέσα, κτλ. Ἡ σχετικὴ λοιπὸν σταθερότης τῆς δήλης ἐγκληματικότητος ποὺ διαπιστώνεται ἀπὸ τὶς ἐπίσημες στατιστικές, εἶναι ἐπιφανειακὸ φαινόμενο, ὀφειλόμενο, ὄχι στὸν κορεσμὸ τῆς ἐγκληματικότητος ἀλλὰ στὸν κορεσμὸ τῆς ἀστυνομίας καὶ τῶν δικαστηρίων. Ἡ δήλη ἐγκληματικότης δὲν ξεπερνᾶ μιὰ ὡρισμένη ὀροφή, ἡ ὁποία εἶναι τὸ maximum τῆς ἀποδόσεως τῆς ἀστυνομίας καὶ τῶν δικαστηρίων. Δὲν κατέρχεται, ἐξ ἄλλου, κάτω ὡρισμένου minimum ὁρίου γιατὶ ἡ ἐργασία ποὺ σὲ περίοδο αἰχμῆς παρεμένει ἐκκρεμὴς πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ διεκπεραιωθῆ, πρᾶγμα ποὺ συντελεῖ σὲ ἔντασι τῆς προσπαθείας σὲ περίοδο ὑφέσεως. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, οἱ διακυμάνσεις τῆς δήλης ἐγκληματικότητος κυμαίνονται σὲ μία ζώνη σχετικὰ στενή. Μποροῦμε νὰ ποῦμε λοιπὸν ὅτι ἡ ἐγκληματολογικὴ στατιστικὴ δὲν καταγράφει τόσο τὴν ἐγκληματικότητα ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ἀπόδοσι τῶν ὑπηρεσιῶν στὶς ὁποῖες ἔχει ἀνατεθῆ ἡ δίωξις καὶ τιμώρησις τοῦ ἐγκλήματος.

Ἡ ἐμπειρικὴ ἔρευνα ἐπιβεβαιώνει τὴν θεωρητικὴ αὐτὴ ὑπόθεσι. Ἔτσι, καθὼς ἀναφέρει ὁ Wolfgang στὴν εἰσήγησί του ἐνώπιον τῆς Προεδρικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Νόμου καὶ τῆς ἀπονομῆς τῆς Δικαιοσύνης (US President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice), ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς ἀστυνομίας τῆς Ν. Ὑόρκης τὸ 1950 εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα μιὰ χαρακτηριστικὴ αὔξησι τῶν ἀνακαλυφθέντων ἐγκλημάτων σὲ σχέσι μὲ τὰ δύο προηγούμενα ἔτη. Οἱ διακεκριμένες κλοπὲς ἀνῆλθαν σὲ 400%, οἱ ληστεῖες σὲ 200%, οἱ δὲ διάφορες μορφὲς λωποδυσίας σὲ 700%.

Κατὰ τὸν ἴδιο συγγραφέα, ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀστυνομίας τοῦ Chicago τὸ 1961 μετεφράσθη μὲ μία αὔξησι κατὰ 83% τῶν ἀνακαλυφθέντων ἐγκλημάτων.

Στὴν Γαλλία, ὁ Davidovitch ἐμελέτησε γιὰ τὸ διάστημα 1851-1952 τὴν πορεία τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ποινικῶν ὑποθέσεων ποὺ κατεμηνύθησαν στὴν δικαιοσύνη, σὲ σύγκρισι, ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ τὴν πορεία τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑποθέσεων ποὺ ἐτέθησαν στὸ ἀρχεῖο ἢ ποὺ ἔκλεισαν μὲ ἀπαλλακτικὸ βούλευμα, ἀφ' ἑτέρου δέ, μὲ τὴν πορεία τῶν ὑποθέσεων ποὺ ἐξεδικάσθησαν. Ἀπὸ τὴν μελέτη αὐτὴ προέκυψαν τὰ ἑξῆς:

α) Τὸ σύνολον τῶν ὑποθέσεων ποὺ κατεμηνύθησαν στὴν δικαιοσύνη μέσα σ' ἕνα αἰῶνα (1851-1952) παρουσιάζει σταθερὴ αὔξησι. Ἔτσι, ἐνῶ ὁ μέσος ὅρος τῆς πενταετίας 1851-1855 ἀνέρχεται σὲ 333.053 ὑποθέσεις, τὸ 1952 φθάνει σὲ 718.441.

β) Ἀντίστοιχη πρὸς τὴν αὔξησι τῶν καταμηνυθεισῶν ὑποθέσεων εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ συνόλου τῶν ὑποθέσεων γιὰ τὶς ὁποῖες δὲν ἀσκήθηκε ποινικὴ δίωξις ἀπὸ τὶς κατὰ τόπους Εἰσαγγελίες ἀλλὰ διετάχθη ἡ τοποθέτησίς τους στὸ ἀρχεῖο.[1]
Ἔτσι, ἐνῶ ὁ μέσος ὅρος τῆς πενταετίας 1851-1855 ἀνέρχεται σὲ 106.794 ἀρχειοθετηθεῖσες ὑποθέσεις, δηλ. 32,07% τῶν καταμηνυθεισῶν κατ' αὐτὴν τὴν περίοδο, κατὰ τὴν πενταετία 1945-1950 ὁ μέσος ὅρος τῶν ἀρχειοθετηθεισῶν φθάνει τὶς 628.317 ὑποθέσεις, δηλ. 66,77% τῶν καταμηνυθεισῶν.

γ) Ἀντιστρόφως, τὸ ποσοστὸν τῶν ἀπαλλακτικῶν βουλευμάτων κατέρχεται ἀπὸ 7,85% τοῦ συνόλου τῶν καταμηνυθεισῶν ὑποθέσεων κατὰ τὴν περίοδο 1851-55, σὲ 3,19% κατὰ τὴν περίοδο 1946-1950.

Μὲ βάσι τὰ δεδομένα αὐτά, ὑπολογίζοντας τὴν ἀναλογία τῶν ὑποθέσεων πρὸς 100.000 κατοίκους, ὁ συγγραφέας αὐτὸς φθάνει στὸν ὑπολογισμὸ τοῦ συσχετισμοῦ μεταξὺ ἐκδικαζομένων ὑποθέσεων καὶ ἐγκαταλειπομένων ἀναφορικὰ μὲ τὸν συνολικὸ ὄγκο τῶν ὑποθέσεων ποὺ ὑπῆχθησαν στὴν Δικαιοσύνη. Ἀναφερόμενοι στὸ πρῶτο καὶ τελευταῖο ἔτος τῆς ὑπὸ κρίσιν περιόδου βλέπομε ὅτι: Τὸ 1851, ἐπὶ συνόλου 841,1 καταμηνυθεισῶν ὑποθέσεων ἐκδικάσθηκαν 494,6 καὶ ἔκλεισαν δι' ἀρχειοθετήσεως ἢ ἀπαλλακτικοῦ βουλεύματος 346,5. Τὸ 1952, ἐπὶ συνόλου 1696,0 ἐκδικάσθηκαν 462,3 ἔκλεισαν δὲ 1.233,7.

Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι εὐγλωττοι καὶ καταδεικνύουν ὅτι ἡ αὔξησις τῶν ὑποθέσεων μὲ τὶς ὁποῖες ἐπιφορτίζονται οἱ μηχανισμοὶ τῆς δικαιοσύνης συνοδεύεται ἀπὸ ἀντίστοιχη αὔξησι τῶν ὑποθέσεων ποὺ ἐγκαταλείπονται, ἐνῶ οἱ ἐκδικαζόμενες μένουν περίπου στὰ αὐτὰ πλαίσια, καὶ μάλιστα μὲ κατιοῦσα τάση. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι οἱ μηχανισμοὶ τῆς ἀστυνομίας καὶ τῆς δικαιοσύνης δὲν μποροῦν νὰ ἀπορροφοῦν παρὰ ἕνα ὡρισμένο ἀριθμὸ ὑποθέσεων ὁ ὁποῖος παραμένει σχετικῶς σταθερὸς παρὰ τὴν αὔξησι τῶν ὑποθέσεων ποὺ ὑπάγονται στὴν κρίσι τῆς δικαιοσύνης.[2]

Τὰ πορίσματα τῆς ἔρευνας αὐτῆς δὲν ἀφήνουν καμμιὰ ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴν ἑρμηνεία ποὺ πρέπει νὰ δώσωμε στὸ φαινόμενο τῆς σχετικῆς σταθερότητος τῆς δήλης ἐγκληματικότητος. Ἡ σταθερότητα αὐτὴ δείχνει ἁπλῶς τὸ σημεῖο ἐξισορροπήσεως τῆς δικαστηριακῆς δραστηριότητος ἐν ὄψει τῆς συγκεκριμένης ὀργανωτικῆς δομῆς τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης.

Τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὶς ἀναπτύξεις ποὺ προηγήθηκαν εἶναι ὅτι, παρὰ τὰ ὅσα ἐδίδασκαν οἱ σκαπανεῖς

1. Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι στὴν Γαλλία ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς σκοπιμότητος τῆς ποινικῆς διώξεως.

2. Davidovitch, «Criminalité et répression en France depuis un siècle», *Revue Française de Sociologie* 1961, p. 30 ἑπ. Ἀνάλογα εἶναι καὶ τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης τῶν Davidovitch καὶ Boudon, «Les mécanismes sociaux des abandons des poursuites», *Année Sociologique* 1964, p. III ἑπ.

τῆς Ἐγκληματολογίας τοῦ περασμένου αἰῶνος, εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀνεπίτρεπτο νὰ συνάγωμε συμπεράσματα γιὰ τὸ ἄγνωστο μέρος τῆς ἐγκληματικότητος ἀπὸ τὰ δεδομένα ποὺ μᾶς δίνουν οἱ ἐπίσημες στατιστικές, γιατὶ αὐτὲς καταγράφουν ὄχι τόσο τὴν δραστηριότητα τῶν ἐγκληματιῶν ὅσο τὴν δραστηριότητα τῶν ὀργάνων ποὺ εἶναι ἐπιφορτισμένα μὲ τὴν δίωξι καὶ τιμώρησι τῶν πρώτων. Συνεπῶς, ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία τῶν διαφόρων «νόμων» τῆς ἐγκληματικότητος ποὺ διετυπώθησαν κατὰ καιροὺς βάσει τῶν συσχετισμῶν τῆς δήλης ἐγκληματικότητος μὲ ὡρισμένες μεταβλητές (ἡλικία, κοινωνικὴ τάξις, φυλετικὴ προέλευσις, κτλ.), παρουσιάζεται σήμερα ἐντελῶς ἀμφίβολος.

Β. Ἡ συνειδητοποίησις ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνταπόκρισις μεταξὺ γνωστοῦ καὶ ἀγνώστου μέρους τῆς ἐγκληματικότητος, ἔκανε ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἀγνώστου αὐτοῦ μέρους, τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος, κι αὐτὸ ἑρμηνεύθηκε σὰν μιὰ στροφὴ τῆς ἔρευνας κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι.

Στὴν προσπάθεια ἐκτιμήσεως τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ, οἱ δυνατὲς μέθοδοι εἶναι δύο, ἡ μέθοδος τῆς αὐτοεξομολογήσεως ἢ τοῦ αὐτοπορτραίτου, ὅπως συχνὰ λέγεται, καὶ ἡ μέθοδος ὑπολογισμοῦ τῶν παθόντων. Κατὰ τὴν πρώτη, ἐρωτῶνται μία ὁμάδα ἀτόμων, λαμβανομένη μέσα ἀπ' τὸ σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ, περὶ τοῦ ἢ τῶν τυχὸν ἐγκλημάτων τὰ ὁποῖα διέπραξε κάθε μέλος καὶ περὶ τοῦ ἂν ὑπῆρξαν ἀστυνομικὰ καὶ δικαστικὰ ἐπακόλουθα. Στὴν πρᾶξι, ὑποβάλλεται ἐρωτηματολόγιο τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει τὴν περιγραφὴ μιᾶς σειρᾶς πράξεων ποὺ ἐμπίπτουν στὶς προβλέψεις τοῦ ποινικοῦ νόμου, καὶ καλεῖται ὁ ἐρωτώμενος νὰ ἀπαντήσῃ ἂν διέπραξε μία ἢ περισσότερες ἀπὸ τὶς περιγραφόμενες συμπεριφορές, πόσες φορὲς κάθε μία καὶ ἂν ὑπῆρξαν συνέπειες. Εὐνόητο εἶναι ὅτι καταβάλλεται φροντίδα ὥστε ἡ ἀνωνυμία τῶν ἀπαντώντων νὰ εἶναι ἀπόλυτα ἐξασφαλισμένη.

Κατὰ τὴν δεύτερη μέθοδο, ἐπιλέγεται μία ὁμάδα πολιτῶν ποὺ ἐκπροσωποῦν τὸ σύνολο, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐρωτῶνται ἂν ἔπεσαν θύματα ἐγκληματικῆς πράξεως.

Οἱ δύο αὐτὲς μέθοδοι εἶναι οἱ μόνοι τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους μπορεῖ κανεὶς νὰ προσεγγίσῃ τὸν σκοτεινὸ ἀριθμό. Ἀτυχῶς ὅμως καὶ οἱ δύο συνοδεύονται ἀπὸ ὡρισμένα μειονεκτήματα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἔχῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν του γιὰ τὴν ὀρθὴ ἐκτίμησι τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐρευνῶν, ποὺ ἔγιναν μὲ βάσι αὐτὲς τὶς μεθόδους.

Κοινὸ μειονέκτημα καὶ τῶν δύο μεθόδων εἶναι ὅτι ἡ ὀρθότης τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἔρευνας ἐξαρτᾶται τελικὰ ἀπὸ τὴν εἰλικρίνεια τῶν ἀπαντήσεων ποὺ δίνουν τὰ ἐρωτώμενα πρόσωπα, ἡ ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ σὰν δεδομένη. Ἡ μέθοδος τῆς αὐτοεξομολογήσεως παρουσιάζει ἐπίσης τὸ μειονέκτημα ὅτι δὲν εἶναι εὔκολο νὰ βρεθῇ ἕνα δεῖγμα πληθυσμοῦ, ποὺ ἐκπροσωπεῖ μιὰ περιοχή, γιὰ τὴν ὁποία νὰ ὑπάρχουν στατιστικὲς τῆς ἀστυνομίας, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ σύγκρισις μεταξὺ ἐγκλημάτων ποὺ δέχονται ὅτι διέπραξαν οἱ ἐρωτώμενοι καὶ ἐγκλημάτων καταγραμμένων ἀπὸ τὴν ἀστυνομία σὲ ὡρισμένη χρονικὴ περίοδο. Λόγῳ αὐτῆς τῆς δυσκολίας, ποὺ ὀφείλεται κυρίως στὴν ἀπροθυμία ποὺ χαρακτηρίζει τὴν πλατειὰ μᾶζα πολιτῶν νὰ ἀπαντᾶ σὲ τέτοιου εἴδους ἐρωτηματολόγια, ὅλες οἱ ἔρευνες ποὺ ἀκολούθησαν αὐτὴν τὴ μέθοδο ἀναφέρονται σὲ μαθητὰς ἢ νεοσυλλέκτους. Ἔτσι ὅμως τὰ δείγματα δὲν ἐκπροσωποῦν ὁλόκληρο τὸν πληθυσμὸ ἀπὸ ἀπόψεως ἡλικίας.

Ἡ μέθοδος ὑπολογισμοῦ τῶν παθόντων ἔχει σὰν βασικὸ μειονέκτημα ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ συγκεντρώσῃ πληροφορίες παρὰ μόνο γιὰ ἐγκλήματα ποὺ προϋποθέτουν ἐννοιολογικὰ τὴν ὕπαρξι παθόντος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅμως διαφεύγει ὅλη ἡ μᾶζα τῶν ἐγκλημάτων ἐκείνων ποὺ στρέφονται κατ' ἀπροσώπων ἐννόμων ἀγαθῶν.

Ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξι τῶν μειονεκτημάτων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα, βεβαίως, δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀνατρέψουν τὴν ἀξία τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν, θὰ ἐξετάσωμε σύντομα τὶς ἔρευνες ποὺ ἔγιναν καὶ τὰ ἀποτελέσματά τους σχετικὰ μὲ τὴν ἐκτίμησι τῆς ἐκτάσεως τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ.

Ἔρευνα βασισμένη στὸ σύστημα τῆς αὐτοεξομολογήσεως εἶναι ἐκείνη ποὺ ἔκαμε ὁ Kerstin Elmhorn πάνω σ' ἕνα δεῖγμα μαθητῶν τῆς Στοκχόλμης.[1] Τὸ δεῖγμα περιελάμβανε τὰ 3/100 τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῆς Στοκχόλμης. Τὸ 57/100 τῶν ἐρωτηθέντων δέχθηκε ὅτι εἶχε διαπράξει ἔγκλημα σὲ βαθμὸ πλημμελήματος. Τὰ ἀγόρια ἐδέχθηκαν ὅτι ἐτέλεσαν συνολικὰ 1.430 πλημμελήματα ἀλλὰ μόνο σὲ 41 περιπτώσεις ὁ ἔνοχος ἔγινε γνωστὸς στὴν ἀστυνομία. Τὸ ποσοστὸ τῶν περιπτώσεων ὅπου συνελήφθη ὁ δράστης εἶναι 2,9%.

Ὑποθέτοντας ὅτι τὸ δεῖγμα αὐτὸ τῶν μαθητῶν ἐκπροσωποῦσε ὅλα τὰ ἀγόρια τῆς Στοκχόλμης ἡλικίας 9 ἕως 14 ἐτῶν, καὶ μὲ βάσι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἔρευνάς του πάνω σ' αὐτὸ τὸ δεῖγμα, ὁ Elmhorn ὑπελόγισε τὸν συνολικὸ ἀριθμὸ τῶν ἀγοριῶν τῆς Στοκχόλμης, ποὺ εἶχαν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τελέσει ἔγκλημα τὸ 1961, καὶ τὸν συνέκρινε μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐγκληματιῶν ποὺ εἶχε καταγράψει ἡ ἀστυνομία κατὰ τὴν ἴδια περίοδο. Τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ὅτι πλὴν τοῦ ἐγκλήματος τῆς κλοπῆς αὐτοκινήτου, ὅπου τὸ ποσοστὸν ἀνακαλύψεως τῶν δραστῶν ἀνέρχεται σὲ 33,3%, γιὰ τὶς ἄλλες κατηγορίες ἐγκλημάτων τὰ ποσοστὰ ἀνακαλύψεως τῶν δραστῶν

1. Elmhorn, «Study on Self Reported Delinquency among School Children in Stockholm», *Scandinavian Studies in Criminology* 1965, σελ. 117 ἐπ.

εἶναι ἀσήμαντα: Κλοπὴ κοινὴ 1,9%, κλοπὴ διὰ ρήξεως 4,2%, φθορές, πράξεις βανδαλισμοῦ, κτλ. 3,3%, διάφορες ἀπάτες 1,5%, κλεπταποδοχὴ 1,1%.

Σὲ ἀνάλογα ἀποτελέσματα καταλήγει καὶ ἡ ἔρευνα τῶν Erickson καὶ Empley ποὺ ἔγινε στὴν περιοχὴ τοῦ Utah τῶν ΗΠΑ.[1] Κατὰ τὴν ἔρευνα αὐτή, τὸ δεῖγμα ἀποτελέσθηκε ἀπὸ τέσσερες ὁμάδες ἀγοριῶν ἡλικίας ἀπὸ 15-17 ἐτῶν. Ἡ πρώτη ὁμάδα ἀπετελεῖτο ἀπὸ 50 μαθητὰς μέσης ἐκπαιδεύσεως οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχαν προηγουμένως κατεδικασθῆ. Ἡ δευτέρα ὁμάδα περιελάμβανε 30 νέους ποὺ εἶχαν ἤδη κηρυχθῆ ἔνοχοι γιὰ ἕνα μόνο ἔγκλημα. Στὴν τρίτη ὁμάδα ἀνῆκαν 50 ὑπότροποι, ἐνῶ ἡ τετάρτη ἀπαρτίσθηκε ἀπὸ 50 τροφίμους Δημοσίων Ὀρφανοτροφείων, κτλ. Κάθε ἀγόρι ἀπὸ τὰ 180 ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσῃ ἂν εἶχε διαπράξει ἕνα ἀπὸ τὰ 22 ἐγκλήματα ποὺ περιγράφονταν σὲ ἕνα κατάλογο. Ἐὰν ἡ ἀπάντησις στὸ πρῶτο ἐρώτημα ἦταν καταφατική, ἀκολουθοῦσαν ἐρωτήσεις σχετικὰ μὲ τὸ πόσες φορὲς ἐτέλεσε τὸ ἔγκλημα καὶ πόσες φορὲς εἶχε συλληφθῆ ἀπὸ τὴν ἀστυνομία ἢ εἶχε ὁδηγηθῆ στὰ δικαστήρια.

Τὰ ἀποτελέσματα σχετικὰ μὲ τὴν ἔκτασι τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ συνοψίζονται ὡς ἑξῆς: Ἐπὶ 11.796 ὡμολογημένων περιπτώσεων ὁδηγήσεως χωρὶς δίπλωμα ὁδηγοῦ, τὸ 98,9% ἔμεινε ἄγνωστο στὶς διωκτικὲς ἀρχές. Ἐπὶ 15.175 ὡμολογημένων κλοπῶν ἀντικειμένων ἀξίας κάτω τῶν 2 δολλαρίων, τὸ 97,1% ἔμεινε ἄγνωστο στὴν ἀστυνομία. Ἐπὶ 7.396 ὡμολογημένων περιπτώσεων κλοπῶν ἀντικειμένων ἀξίας ἀπὸ 2 ἕως 50 δολλαρίων, τὸ 97,1% ἔμεινε ἄγνωστο στὶς διωκτικὲς ἀρχές. Ἐπὶ 294 ὡμολογημένων περιπτώσεων κλοπῶν ἀξίας ἄνω τῶν 50 δολλαρίων, τὸ 71% ἔμεινε ἄγνωστο στὶς διωκτικὲς ἀρχές, ἀπὸ ὅσες δὲ ἔγιναν γνωστές, τὸ 92,9% ἔμεινε χωρὶς δίωξι λόγῳ μὴ ἀνακαλύψεως τῶν δραστῶν. Ἐπὶ 512 ὡμολογημένων περιπτώσεων πλαστογραφιῶν, τὸ 93,4% ἔμεινε ἄγνωστο στὶς διωκτικὲς ἀρχές. Ἐπὶ 74 ὡμολογημένων περιπτώσεων χρήσεως ναρκωτικῶν, τὰ 100% ἔμειναν ἄγνωστα στὶς διωκτικὲς ἀρχές. Ἐπὶ 10.645 ὡμολογημένων περιπτώσεων φθορᾶς ξένης ἰδιοκτησίας, τὸ 98,5% ἔμεινε ἄγνωστο στὶς διωκτικὲς ἀρχές. Ἐπὶ 46 περιπτώσεων ἐνόπλου ληστείας, τὸ 80,4 ἔμεινε ἄγνωστο στὶς διωκτικὲς ἀρχές. Ἐπὶ 8.980 περιπτώσεων συμπλοκῶν καὶ σωματικῶν κακώσεων, τὸ 99,7% ἔμεινε ἄγνωστο στὶς διωκτικὲς ἀρχές.

Δύο ἄλλες ἔρευνες ποὺ ἔγιναν μὲ βάση τὴν μέθοδο τῆς αὐτοεξομολογήσεως εἶχαν ἀποτελέσματα ἀνάλογα μὲ τὰ ὅσα ἀνεφέραμε πιὸ πάνω,[2] σὲ τρόπο ὥστε νὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὅλες οἱ ἔρευνες αὐτοῦ τοῦ τύπου, μὲ τὴν ἐπιφύλαξι τῆς ὑπάρξεως κάποιας τὴν ὁποία δὲν ἔχω ὑπ' ὄψι μου, συμπίπτουν ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα.

Ἡ μόνη ἔρευνα τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ, μὲ βάσι τὴν ἐξέτασι τῶν παθόντων, ποὺ ἔλαβε χώρα μέχρι σήμερα, εἶναι ἐκείνη ποὺ ἔγινε στὶς ΗΠΑ γιὰ νὰ τεθῆ ὑπ' ὄψιν τῆς Ἐπιτροπῆς ποὺ συνέστησε τὸ 1967 ὁ Πρόεδρος Johnson γιὰ νὰ μελετήσῃ τὸ θέμα τῆς δραστικώτερης ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἐγκλήματος. Ἡ ἔρευνα αὐτὴ περιέχεται σὲ τρεῖς εἰσηγήσεις[3] ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἡ πρώτη ἀσχολεῖται μὲ τὶς ἐπιθέσεις (ἐγκλήματα βίας γενικὰ) ποὺ ἔγιναν ἐναντίον τῶν μελῶν 10.000 οἰκογενειῶν, ἐκλεγμένων ἔτσι ὥστε νὰ ἀποτελοῦν δεῖγμα ποὺ νὰ ἐκπροσωπῆ τὶς ἀμερικανικὲς οἰκογένειες. Ἡ δευτέρα ἔχει περιωρισμένα τοπικὰ ὅρια, δηλ. τέσσερες ἐκλογικὲς περιφέρειες τῆς Columbia (Washington) καὶ εἶχε σὰν ἀντικείμενο μόνο 511 οἰκογένειες. Τέλος, ἡ τρίτη εἰσήγησις ἀφορᾶ ζῶνες ὑψηλῆς καὶ χαμηλῆς ἐγκληματικότητος στὴ Βοστώνη καὶ στὸ Σικάγο.

Κατὰ τὰ πορίσματα τῆς πρώτης εἰσηγήσεως, μιὰ οἰκογένεια στὶς 5 εἶχε πέσει θῦμα ἐγκληματικῆς πράξεως τὸ 1966 στὶς ΗΠΑ. Ἡ σύγκρισις δὲ μὲ τὰ ἀρχεῖα τοῦ FBI ἀπέδειξε ὅτι ἡ ἀστυνομία δὲν ἐγνώριζε παρὰ τὶς μισὲς πράξεις ἀπὸ ὅσες προέκυψαν ἀπὸ τὴν ἔρευνα. Ἀπὸ τὰ σοβαρὰ ἐγκλήματα, ἐκεῖνα ποὺ παραμένουν ἄγνωστα σὲ μεγαλύτερη ἔκτασι εἶναι οἱ διαρρήξεις, οἱ βιασμοὶ καὶ οἱ σωματικὲς κακώσεις, τὰ ὁποῖα περιέρχονται σὲ γνῶσι τῶν ἀρχῶν κατὰ τὸ 1/3 τοῦ συνολικοῦ τους ὄγκου, ὅπως αὐτὸς προέκυψε ἀπὸ τὴν ἔρευνα.

Τὸ ἔγκλημα ποὺ παρουσίαζε σχεδὸν ἀνύπαρκτο σκοτεινὸ ἀριθμὸ (ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν προσώπων ποὺ κατὰ τὴν ἔρευνα ἐμφανίσθηκαν σὰν θύματα αὐτοῦ τοῦ ἐγκλήματος, συμπίπτει μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν περιπτώσεων ποὺ ἦσαν γνωστὲς στὴν ἀστυνομία), εἶναι ἡ κλοπὴ αὐτοκινήτου. Ἡ πιὸ πιθανοφανὴς ἐξήγησις τοῦ φαινομένου εἶναι ὅτι οἱ παθόντες σπεύδουν νὰ δηλώσουν τὴν κλοπὴ στὴν ἀσφαλιστική τους ἑταιρεία, ἡ ὁποία μὲ τὴν σειρά της εἰδοποιεῖ τὴν ἀστυνομία.

Κατὰ τὴν ἔρευνα ποὺ εἶχε γιὰ ἐδαφικὴ βάσι τὴν περιοχὴ τῆς Washington καὶ τῆς ὁποίας τὰ πορίσματα περιέχονται στὴν δεύτερη, καθὼς εἴπαμε, εἰσήγησι, τὸ 38% τῶν ἐρωτηθέντων προσώπων ὑπῆρξε θῦμα σοβαροῦ ἐγκλήματος κατὰ τὸ 1966, ἐνῶ κατὰ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀστυνομίας μόνο τὸ 10% τῶν ἐγκλημά-

1. Erickson and Empley, «Court Records, Undetected Delinquency and Decision Making», *Journal of Criminal Law*, Criminology and Police Science, 1963.

2. Ὁ Gold διεπίστωσε ὅτι ἐπὶ ἑνὸς ἀριθμοῦ μαθητῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως στὸ Flint (Michigan), οἱ ὁποῖοι ὡμολόγησαν ὅτι εἶχαν διαπράξει ἀξιόποινες πράξεις, μόνο κατὰ τὸ 10% εἶχαν γίνει γνωστοὶ στὴν ἀστυνομία (Βλ. Gold, «Undetected Delinquent Behaviour», in *Journal of Research in Crime and Delinquency* 1966, σ. 27-46). Ἐπίσης στὸ Oslo, μόνο τὸ 14% τῶν ἐγκληματιῶν ἡλικίας περίπου 18 ἐτῶν περιέρχεται σὲ γνῶσι τῆς ἀστυνομίας (Βλ. N. Christie, J. Andenaes & S. Skirbekk, «A Study of Selfreported Crime» in *Scandinavian Studies in Criminology* 1965, σ. 86-116).

3. Οἱ εἰσηγήσεις αὐτὲς δημοσιεύθηκαν μὲ τοὺς τίτλους: «Field Surveys I, Field Surveys II, Field Surveys III».

των, ποὺ ὡμολογήθηκαν κατὰ τὴν ἔρευνα, ἦσαν γνωστὰ σ' αὐτήν. Τὰ ἴδια περίπου ἀποτελέσματα ἀναφέρονται καὶ στὴν τρίτη εἰσήγησι, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, κατὰ τὸ ἔτος ἀπὸ Ἰουλίου 1965-1966, τὰ πράγματι τελεσθέντα ἐγκλήματα στὶς περιφέρειες Βοστώνης καὶ Σικάγου ἦσαν πέντε φορὲς περίπου περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἦσαν γνωστὰ στὴν ἀστυνομία.

Τὸ γενικὸ συμπέρασμα ποὺ συνάγεται, τόσο ἀπὸ τὶς ἔρευνες μὲ βάσι τὴν μέθοδο τῆς αὐτο-ἐξομολογήσεως ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς ἀμερικανικὲς ἔρευνες μὲ βάσι τὸν ὑπολογισμὸ τῶν παθόντων, εἶναι ὅτι τὸ γνωστὸ μέρος τῆς ἐγκληματικότητος εἶναι σημαντικὰ μικρὸ συγκριτικὰ μὲ τὸν συνολικὸ ὄγκο τῶν ἐγκλημάτων ποὺ τελοῦνται κάθε χρόνο.

Βέβαια, καθὼς προκύπτει ἀπὸ τὶς ἔρευνες αὐτές, ἡ ἔκτασις τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τὴν βαρύτητα τοῦ ἐγκλήματος. Στὶς ἀνθρωποκτονίες ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς φαίνεται σχεδὸν ἀνύπαρκτος (ἄλλο τὸ θέμα τῆς ἀνακαλύψεως τῶν δραστῶν)· ἐπίσης, οἱ σοβαρὲς περιπτώσεις ληστειῶν κατὰ Τραπεζῶν ἢ ἄλλων μεγάλων ἐμπορικῶν οἴκων εἶναι σχεδὸν ὅλες γνωστὲς στὴν ἀστυνομία. Ἀλλὰ ἡ μεγάλη μᾶζα τῆς ἐγκληματικότητος δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα καταχωροῦνται στὴν πρώτη σελίδα τῶν ἐφημερίδων. Ἡ κλοπή, ἡ ὑπεξαίρεσις, ἡ ἀπάτη, ὁ βιασμὸς ἀποτελοῦν τὸν μεγάλο κορμὸ τῆς ἐγκληματικότητος ὅπου ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς εἶναι τεράστιος.

Οἱ ἔρευνες ποὺ ἔγιναν γιὰ τὴν ἐκτίμησι τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ ἔφεραν σὲ φῶς καὶ στοιχεῖα ποὺ ἐπιτρέπουν καὶ μιὰ σύγκρισι μεταξὺ ἐπισήμων ἐγκλημάτιῶν (καταδικασμένων) καὶ ἐγκληματιῶν ποὺ δὲν ἔχουν δημοσίως στιγματισθῆ. Κατὰ τὶς ἐπίσημες στατιστικές, ποὺ βασίζονται στὴν δήλη ἐγκληματικότητα, τὸ ἐγκληματικὸ φαινόμενο παρουσιάζεται συσχετισμένο κυρίως μὲ τὸ ἄρρεν φῦλο καὶ μὲ τὶς κατώτερες κοινωνικο-οἰκονομικὰ τάξεις. Σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὸ φῦλο, ἡ ἔρευνα τοῦ Martin Gold ἐπαληθεύει τὰ πορίσματα τῶν ἐπισήμων στατιστικῶν, ἐμφανίζοντας τὴν γυναικεία ἐγκληματικότητα 2-4 φορὲς χαμηλότερη τῆς ἀνδρικῆς. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως αὐτὸ μπορεῖ νὰ μὴ ἀνταποκρίνεται σὲ μία πραγματικὴ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν κατανομὴ τοῦ ἐγκλήματος μεταξὺ τῶν δύο φύλων ἀλλά, ὅπως ὑποθέτει καὶ ὁ Gold, στὸ γεγονὸς ὅτι οἱ γυναῖκες εἶναι πολὺ ὀλιγώτερο διατεθειμένες ἀπὸ ὅ,τι οἱ ἄνδρες νὰ ὁμολογήσουν τὴν ἐνοχή τους κατὰ τὴν ἔρευνα.

Ὅσον ἀφορᾶ ὅμως τὸν συσχετισμὸ μεταξὺ ἐγκλήματος καὶ κοινωνικο-οἰκονομικῆς τάξεως, ἡ διαφορὰ τῶν πορισμάτων τῶν ἐρευνῶν ἀπὸ τὰ πορίσματα τῶν ἐπισήμων στατιστικῶν εἶναι ἐξώφθαλμη. Ἐνῶ, σύμφωνα μὲ τὶς ἐπίσημες στατιστικὲς ὅλων σχεδὸν τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου, σὰν περισσότερο ἐγκληματικὴ φέρεται ἡ ἐργατικὴ τάξις, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν καταλύουν αὐτὸν τὸν μῦθο καὶ καταδεικνύουν ὅτι ὅλες οἱ τάξεις μετέχουν ἐξ ἴσου στὸ ἔγκλημα· ἄνισα κατανέμονται οἱ διώξεις καὶ οἱ καταδίκες.

Τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν πάνω στὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος ὁδηγοῦν μοιραῖα στὶς ἑξῆς διαπιστώσεις: Πρῶτον, τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων, ποὺ ἔχουν χαρακτηρισθῆ ἐπίσημα σὰν ἐγκληματίες κατ' ἀκολουθίαν ποινικῆς διώξεως καὶ καταδίκης, ἀποτελεῖ ἕνα μικρὸ μέρος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα τελοῦν ἐγκληματικὲς πράξεις ἀλλὰ δὲν φέρουν τὴν σφραγῖδα τοῦ ἐγκληματίου γιατὶ παραμένουν ἄγνωστα. Δεύτερον, τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς ποικίλλει σὲ ἔκτασι ἀνάλογα μὲ τὸν τύπο τοῦ ἐγκλήματος καταδεικνύει ὅτι ἡ ἐπίσημη ἐγκληματικότης δὲν ἀποτελεῖ ἕνα ἀντιπροσωπευτικὸ δεῖγμα τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητος. Τρίτον, οἱ ἐπίσημα χαρακτηριζόμενοι σὰν ἐγκληματίες δὲν ἀποτελοῦν ὁμάδα ποὺ νὰ ἐκπροσωπῆ τὸ σύνολο τῶν ἀτόμων τὰ ὁποῖα περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι.

Εὐνόητο εἶναι ὅτι γιὰ μιὰ ἐγκληματολογία, ἡ ὁποία μέχρι σήμερα ἐστήριξε τὰ πορίσματά της σχετικὰ μὲ τὸ ἔγκλημα καὶ τὸν ἐγκληματία πάνω στὶς ἐπίσημες στατιστικὲς καὶ στὶς μελέτες τῶν πληθυσμῶν τῶν φυλακῶν, ἡ ἄρνησις ἐκπροσωπευτικότητος τῆς ἐπίσημης ἐγκληματικότητος καὶ τῶν ἐπισήμως ἀναγνωρισμένων σὰν ἐγκληματιῶν ἔχει σημαντικὲς συνέπειες, στὴν ἐξέτασι τῶν ὁποίων ἀφιερώνομε τὶς ἀκόλουθες ἀπόψεις.

II

Ἡ ἐπιστήμη τῆς ἐγκληματολογίας οἰκοδομήθηκε μέχρι σήμερα γύρω ἀπὸ ἕνα κεντρικὸ ἄξονα, τὸ πέρασμα στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι (acting out, passage à l'acte). Ἡ ἔννοια αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ διαφορικὸ σημεῖο ποὺ διακρίνει τὸν ἐγκληματία ἀπὸ τὸν μὴ ἐγκληματία. Ἐγκληματίας εἶναι ἐκεῖνος ποὺ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι μιᾶς ὡρισμένης καταστάσεως περνᾶ στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ἐνῶ ὁ μὴ ἐγκληματίας ἀντιδρᾶ στὰ ἐρεθίσματα τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἴδια κατάστασι μὲ συμπεριφορὰ μὴ ἐγκληματική. Ὅλο τὸ πρόβλημα λοιπὸν τῆς ἐγκληματολογίας εἶναι νὰ γνωρίζωμε γιατί μερικοὶ περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ἐνῶ ἄλλοι ὄχι.[1]

Ἡ ἐγκληματικὴ πρᾶξις προσλαμβάνεται σὰν ἕνα ἀποφασιστικὸ ὁρόσημο, σὰν ἕνας Ρουβίκων, ποὺ δὲν τὸν περνᾶ ὁ ὁποιοσδήποτε ἀλλὰ μόνον ὅποιος ἔχει ὡρισμένα χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα, ἀκριβῶς, ἐξηγοῦν τὸ πέρασμα τοῦτο. Ἔγκλημα καὶ ἐγκληματίας λοιπὸν ἀντιμετωπίζονται κάτω ἀπὸ ἕνα πρῖσμα διαφορᾶς καὶ ἰδιοτυπίας.

Ὁ ἐγκληματίας διαφέρει ἀπὸ τὸν μὴ ἐγκληματία ἂν ὄχι κατὰ φύσι, τοὐλάχιστον κατὰ βαθμό, γιατὶ

1. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶχε τεθῆ ἤδη ἀπὸ τὸν Manouvrier τὸ 1892 στὴν μελέτη του «Questions préalables dans l'étude comparative des criminels et des honnêtes gens», *Archives d' anthropologie criminelle*, 1892, σ. 557.

λόγῳ ὡρισμένων χαρακτηριστικῶν του, ἀτομικῶν ἢ κοινωνικῶν, περνᾶ στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ἡ ὁποία, κατὰ συνέπεια, ἐμφανίζεται σὰν ἰδιότυπη συμπεριφορὰ ἀφοῦ μόνον ὁ χαρακτηριζόμενος ἀπὸ τὰ γνωρίσματα αὐτὰ μπορεῖ νὰ τὴν ἐκδηλώσῃ.

Ὅλη ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐγκληματολογίας δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἀναζήτησις τῶν ἰδιοτύπων αὐτῶν χαρακτηριστικῶν ποὺ διακρίνουν τὸν ἐγκληματία. Ἀρχικά, τὰ ἰδιάζοντα αὐτὰ ἐγκληματικὰ χαρακτηριστικὰ ἀναζητήθηκαν στὴν ἀτομικότητα τοῦ ἐγκληματία, τῆς ὁποίας ὡρισμένες ἐκφάνσεις ἐμφανίσθηκαν κατὰ καιροὺς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τῶν κρατούντων πνευματικῶν ρευμάτων σὰν ἡ ἕδρα τῆς ἐγκληματογόνου ἰδιότητος. Ἔτσι, σὰν διακριτικὸ γνώρισμα τοῦ ἐγκληματία θεωρήθηκε ἡ ἰδιότυπη βιολογικὴ καταβολή του ἢ ἡ ἰδιομορφία τῆς προσωπικότητός του, θεμελιωμένη σὲ χαρακτηριστικά, κατ' ἄλλους ἔμφυτα, κατ' ἄλλους ἐπίκτητα.

Μὲ τὴν ἀνάπτυξι τῆς ἐγκληματολογικῆς κοινωνιολογίας παρατηρεῖται μετάθεσις τοῦ κέντρου ἐνδιαφέροντος ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ἐγκληματία στὸ κοινωνικό του περιβάλλον, χωρὶς ὅμως νὰ πάψῃ νὰ γίνεται ἡ διάκρισις μεταξὺ ἐγκληματία καὶ ἐντίμου πολίτου· ἁπλῶς, παύει νὰ θεωρῆται ὁ ἐγκληματίας σὰν ἰδιότυπη ἀτομικότης καὶ θεωρεῖται σὰν ἰδιότυπη κοινωνικὴ περίπτωσις. Τὰ ἐγκληματικὰ χαρακτηριστικὰ δὲν ἀναζητοῦνται πλέον στὶς ἀνθρωπολογικὲς καὶ ψυχικὲς ἰδιότητές του ἀλλὰ στοὺς ὅρους τοῦ περιβάλλοντός του, στὴν ἀθλιότητα τῆς οἰκονομικῆς του καταστάσεως, στὴν ἀντικοινωνικότητα τῶν ἀξιῶν ποὺ ἀφωμοίωσε. Παρὰ τὴν μετάθεσι ὅμως τῆς ἕδρας τῶν ἐγκληματικῶν χαρακτηριστικῶν ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ἐγκληματία στοὺς κοινωνικούς του ὅρους, ἡ παθολογικὴ εἰκόνα αὐτοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται.

Ποῦ στηρίζεται ὅμως αὐτὸς ὁ παθολογισμὸς τοῦ ἐγκληματία; Ἀπὸ ποῦ προέκυψαν αὐτὰ τὰ ἰδιότυπα ἐγκληματικὰ χαρακτηριστικά, βιοψυχικὰ ἢ κοινωνικά, τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν τὸ πέρασμα στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι καὶ διακρίνουν τὸν ἐγκληματία ἀπὸ τὸν ἔντιμο πολίτη; Ὅλες αὐτὲς οἱ «γνώσεις» ποὺ ἔχομε γιὰ τὸν ἐγκληματία γενικῶς εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μελετῶν ποὺ ἔγιναν πάνω σὲ καταδίκους, τροφίμους φυλακῶν. Τίνος ὅμως τὰ ψυχικὰ καὶ κοινωνικὰ χαρακτηριστικὰ περιγράφουν τὰ συμπεράσματα τῶν μελετῶν αὐτῶν; αὐτοῦ *ποὺ περνᾶ στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι ἢ αὐτοῦ ποὺ συνελήφθη, καταδικάσθηκε καὶ κλείσθηκε στὴν φυλακὴ σὰν ἔνοχος ἐγκληματικῆς πράξεως;* Ἴσως τὸ ἐρώτημα ἐκπλήξῃ, γιατί, ἐκ πρώτης ὄψεως, δὲν γίνεται ἀμέσως ἀντιληπτὴ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο κατηγοριῶν. Ἡ διάκρισις ὅμως θὰ γίνῃ ἀμέσως κατανοητὴ ἐὰν ἐνθυμηθοῦμε ὅτι, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὶς ἔρευνες τὶς σχετικὲς μὲ τὸν σκοτεινὸ ἀριθμό, ἡ ὁμάδα τῶν ἐπισήμως γνωστῶν ἐγκληματιῶν, δηλ.. τῶν καταδικασθέντων ὡς ἐνόχων ἐγκλήματος, δὲν ἀποτελεῖ δεῖγμα ποὺ νὰ *ἐκπροσωπῇ* τὸ σύνολο τῶν μὴ γνωστῶν ἐπισήμως ἐγκληματιῶν. Τὸ δεδομένο αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐπέκτασι τῶν συμπερασμάτων περὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν φυλακισμένων πάνω σὲ ὅσους περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι.

Κατὰ πρῶτο λόγο, δὲν εἶναι καθόλου δεδομένο ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτά, ψυχικὰ ἢ κοινωνικά, ἀποτελοῦν τοὺς προσδιοριστικοὺς παράγοντες τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ὅπως γίνεται γενικὰ δεκτὸ στὸ σημερινὸ στάδιο τῆς ἐγκληματολογίας. Εἶναι δυνατὸν (καὶ τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν πάνω στὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τὸ πιθανολογοῦν σὲ μεγάλο βαθμὸ) ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτά, ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὶς μελέτες τῶν πληθυσμῶν τῶν σωφρονιστηρίων, ἀντὶ νὰ συνιστοῦν προσδιοριστικοὺς παράγοντες τοῦ περάσματος στὴν πρᾶξι, νὰ ἀποτελοῦν στὴν πραγματικότητα παράγοντες προσδιορίζοντες τὴν σύλληψι καὶ καταδίκη ὡς ἐνόχου ἐγκληματικῆς πράξεως. Εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς σχετικὲς μελέτες ἐμφανίζουν ἕνα ηὐξημένο ποσοστὸ ψυχικῶς ἀνωμάλων ἢ πνευματικῶς ἀνεπαρκῶν μεταξὺ τῶν κρατουμένων στὶς φυλακές, πρᾶγμα ποὺ ὡδήγησε στὴν ἀναγωγὴ τῆς ψυχικῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆς ὀλιγοφρενείας σὲ ἐγκληματογόνους παράγοντες καὶ μάλιστα τοὺς κυριωτέρους. Εἶναι ὅμως πολὺ πιθανὸ ὅτι τὸ ηὐξημένο ποσοστὸ ψυχικῶς ἀνωμάλων ἢ ὀλιγοφρενῶν μεταξὺ τῶν καταδίκων ὀφείλεται στὸ ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ εἶναι οἱ αἰτίες ἀνακαλύψεως καὶ συλλήψεώς τους ἀπὸ τὴν ἀστυνομία, ἐνῶ οἱ εὐφυεῖς καὶ ψυχικῶς ὁμαλοὶ εὐχερέστερα ἀποφεύγουν τὴν σύλληψι. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ μποροῦσε νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ σὲ συντριπτικὰ ὑψηλὸ ποσοστὸ ἐκπροσώπησις τῶν κατωτέρων κοινωνικο-οἰκονομικῶν τάξεων στοὺς πληθυσμοὺς τῶν σωφρονιστηρίων. Ἀντὶ τοῦτο νὰ ἑρμηνευθῇ, ὅπως συμβαίνει, σὰν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐγκληματογόνων ἐπιδράσεων τῆς τρώγλης, τῆς κακόφημης γειτονιᾶς, τοῦ ἀλκοολισμοῦ καὶ ἄλλων γνωρισμάτων ποὺ συνδέονται μὲ τὴν ἀνέχεια, μπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ στὴν προκατάληψι τῶν μέσων καὶ ἀνωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων, στὰ ὁποῖα ἐντάσσονται ἀστυνομικοὶ καὶ δικασταί, νὰ βλέπουν τὶς κατώτερες κοινωνικο-οἰκονομικὲς τάξεις μὲ βλέμμα καχυποψίας, ὥστε οἱ μὲν ἀστυνομικοὶ νὰ τὶς ἐπιτηροῦν αὐστηρότερα καὶ συνεπῶς νὰ ἀνακαλύπτουν τὰ ἀδικήματά τους σὲ μεγαλύτερο ποσοστό, οἱ δὲ δικασταί, ἀσυνείδητα, νὰ φέρωνται εὐκολώτερα σὲ δημιουργία δικανικῆς πεποιθήσεως περὶ ἐνοχῆς τους παρὰ προκειμένου περὶ «πολιτῶν ὑπεράνω πάσης ὑποψίας». Οἱ ἔρευνες ποὺ διεξάγονται μὲ τὴν μέθοδο τῆς «ἐξομολογήσεως», ἔχοντας ἀποδείξει ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῶν διαφόρων τάξεων στὸ ἔγκλημα δὲν παρουσιάζει τὶς διαφορὲς ποὺ παρουσιάζουν οἱ ἐπίσημες στατιστικὲς τῆς ἐνδίκου ἐγκληματικότητος, ἐπιβεβαιώνουν τὸν συλλογισμό. Ἐξ ἄλλου, πρὶν ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἔρευνες, τὸν μῦθο τῆς ηὐξημένης ἐγκληματικότητος τῶν κα-

τωτέρων κοινωνικο-οἰκονομικῶν στρωμάτων ἔναντι τῶν ἄλλων εἶχε καταδείξει ὁ Sutherland μὲ τὶς μελέτες του πάνω στὴν ἐγκληματικότητα «τῶν φερόντων λευκὸν περιλαίμιον» (white collar criminality), ὅπου κατέδειξε ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν μεγάλη συχνότητα παραβιάσεως ἀπὸ τὶς ἀνώτερες κοινωνικο-οἰκονομικὰ τάξεις τῶν ποινικῶν νόμων ποὺ διέπουν τὴν ἐπαγγελματική τους δραστηριότητα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἀσήμαντο ποσοστὸ εἰσαγωγῆς τους σὲ δίκη καὶ καταδίκης γιὰ τὶς παραβιάσεις αὐτές.[1]

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ θεμελιωθῆ ἐπιστημονικῶς αἰτιώδης σχέσις μεταξὺ τῶν χαρακτηριστικῶν ποὺ ἀπαντῶνται συχνὰ στοὺς καταδίκους καὶ τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, κι αὐτὸ γιατὶ πιθανολογεῖται ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ εἶναι μᾶλλον παράγοντες τῆς συλλήψεως καὶ τῆς καταδίκης. Ὄχι μόνο τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ γνωρίσματα δὲν ἀποδεικνύονται σὰν προσδιοριστικὰ αἴτια τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ἀλλὰ κατὰ ἕνα μεγάλο μέρος ἀποτελοῦν *συνέπειες τοῦ στιγματισμοῦ ποὺ προκαλοῦν ἡ ποινικὴ καταδίκη καὶ ἡ φυλακή*. Ἔχει ἀποδειχθῆ ὅτι ἡ δίωξις, ἡ σύλληψις, ἡ ἐκδίκασις καὶ ἡ φυλάκισις εἶναι παράγοντες σοβαρῆς διαταραχῆς τῶν ὅρων ὑπάρξεως τοῦ καταδίκου. Ἡ σύλληψις ἀσκεῖ τεραστία ψυχικὴ ἐπίδρασι στὸν συλλαμβανόμενο, ὁ ὁποῖος μέχρι τότε αἰσθάνεται ἀπόλυτα ἐναρμονισμένος μὲ τὸ περιβάλλον του, ὅπως καὶ πρὶν τὸ ἔγκλημά του τὸ ὁποῖο, χάρις στοὺς μηχανισμοὺς αὐτοδικαιολογήσεως, ἔχει τακτοποιήσει στὴν συνείδησί του σὰν ἐντελῶς ἁρμόζουσα συμπεριφορά. Μὲ τὴν σύλληψι ἀποκτᾶ γιὰ πρώτη φορὰ συνείδησι ὅτι περνᾶ μιὰ τάφρο ποὺ τὸν χωρίζει ριζικὰ ἀπ' τὸν κόσμο στὸν ὁποῖο μέχρι τότε ἀνῆκε.[2]

Ἡ σύλληψις ἀποτελεῖ γι' αὐτὸν τὴν ἀπαρχὴ τῆς συνειδητοποιήσεως τῆς νέας *δημοσίας ταυτότητός του ὡς ἐγκληματίου* ποὺ θὰ φέρη σ' ὅλη του τὴν ζωή.

Στὸν πρῶτο αὐτὸν ψυχικὸ τραυματισμὸ θὰ προστεθοῦν τὸ choc τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια, ἡ ἀπώλεια τοῦ κύρους του στὰ παιδιά του, ἡ ἐγκατάλειψις τῆς ἐργασίας καὶ οἱ οἰκονομικὲς ἀνάγκες ποὺ θὰ προκύψουν, κτλ., δηλ. καταστάσεις ποὺ δὲν ἀφήνουν ἀνέπαφο τὸν ψυχισμὸ τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἔκτισις τῆς ποινῆς, ὅταν ἡ παραμονὴ στὴν φυλακὴ παρατείνεται ἐπὶ πολὺ (καὶ συνήθως οἱ ἐγκληματολογικὲς ἔρευνες γίνονται πάνω σὲ καταδικασμένους σὲ βαρειὲς ποινὲς καθείρξεως), ἐξασθενεῖ ὄχι μόνο τὶς σωματικὲς δυνάμεις ἀλλὰ καὶ τὶς πνευματικές.[3] Ἡ στέρησις τῆς ἐλευθερίας γίνεται αἰτία πολλῶν ψυχοσωματικῶν ἀνωμαλιῶν ποὺ ἀλλοιώνουν ἐντελῶς τὴν ψυχικὴ προσωπικότητα τοῦ καταδίκου. Ἀλλὰ ἡ κυρίως ἀλλοτριωτικὴ ἐπίδρασις τῆς φυλακῆς προέρχεται ἀπὸ τοὺς κοινωνιολογικοὺς παράγοντες τοῦ «σωφρονιστικοῦ» περιβάλλοντος. Αὐτὸς ποὺ περνᾶ τὴν πύλη μιᾶς φυλακῆς βρίσκεται στὸ κλῖμα μιᾶς καλλιεργείας τὴν ὁποία μοιραῖα θὰ ἀφομοιώση.[4] Θὰ μάθη τοὺς κανόνες ποὺ διέπουν τὶς σχέσεις τῶν καταδίκων μεταξύ τους γιατὶ ἀλλιῶς δὲν θὰ μπορέση νὰ ζήση μαζί τους, θὰ μάθη τὴν argot τους γιὰ νὰ μπορῆ νὰ ἐπικοινωνῆ μὲ αὐτούς, θὰ ἀσπασθῆ τὶς ἀξίες τους γιατὶ μόνον βάσει αὐτῶν θὰ βρίσκη δικαίωσι, τελικά, θὰ αἰσθανθῆ τὰ τείχη τῆς φυλακῆς του σὰν τὰ ὅρια ποὺ χωρίζουν *τὸν κόσμο του*, τὸν κόσμο τῶν στιγματισμένων στὸν ὁποῖο ἀνήκει καὶ ὁ ὁποῖος τὸν δέχεται σὰν προσωπικότητα, ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν ἄλλων, τὸν κόσμο ποὺ τὸν στιγμάτισε, τὸν ἀπέρριψε, καὶ ἔναντι τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ὄνομά του ἀκόμη ἔχει ἀντικατασταθῆ μὲ ἕνα ἀριθμό.

Καταλαβαίνει λοιπὸν κανεὶς ὅτι τὰ ἄτομα, ποὺ βρίσκονται μέσα στὴν φυλακὴ καὶ ποὺ ἔγιναν τὸ ἀντικείμενο τῶν ἐγκληματολογικῶν ἐρευνῶν, ἔχουν ὑποστῆ τόσες ἀλλοιώσεις μέσα στὴν φυλακὴ καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς, ὥστε μικρὴ σχέσι διατηροῦν μὲ αὐτὸ ποὺ ἦσαν κατὰ τὸν χρόνο τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι ἀκόμη καὶ ὁ προγνωθισμός, τὸν ὁποῖο ὁ Lambroso εἶχε διαπιστώσει κατὰ τὶς ἔρευνές του πάνω σὲ καταδίκους καὶ εἶχε ἀναγάγει σ' ἕνα ἀπὸ τὰ περίφημά του «στίγματα», ἐξηγεῖται σήμερα ἀπὸ τὴν ἄθλια ποιότητα τῆς τροφῆς τῶν καταδίκων τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀπαιτοῦσε ἔντονη προσπάθεια τῶν σιαγόνων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ὑπερτροφική τους ἀνάπτυξι.[5]

Οἱ ἀπόψεις ποὺ προηγοῦνται, συνεπτυγμένες, βέβαια, στὸ μέτρο τῆς ἐργασίας αὐτῆς, καταδεικνύουν τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ὅλη ἡ διδασκαλία τῆς ἐγκληματολογίας περὶ ἰδιαζόντων γνωρισμάτων τοῦ ἐγκληματία, ποὺ διαφοροποιοῦν αὐτὸν ἔναντι τοῦ μὴ ἐγκληματία καὶ προσδιορίζουν τὸ πέρασμα στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, πέφτει στὸ κενό. Τὰ διάφορα χαρακτηριστικά, ἀτομικὰ ἢ κοινωνικά, ποὺ ἔφεραν σὲ φῶς οἱ διάφορες ἔρευνες ποὺ ἔγιναν πάνω σὲ καταδίκους, *δὲν ἀφοροῦν αὐτὸν ποὺ περνᾶ στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι ἀλλὰ αὐτὸν ποὺ στιγματίζεται σὰν ἐγκληματίας*. Τὸ σύνολο τῶν γνώσεων λοιπὸν ποὺ θεωροῦνται ὅτι ἀπαρτίζουν τὴν Ἐγκληματολογία δὲν συνιστοῦν στὴν πρα-

1. Ed. Sutherland, «White Collar Criminality», *American Sociological Review* 1940, σ. I ἑπ. Τοῦ ἰδίου, *White Collar Crime*, Dryden Press 1949, N. York.

2. Βλ. Bouzat-Pinatel, *Traité*, T. 3ος, ἔκδ. Β' 1970, Daloz, Paris, σ. 334.

3. Βλ. Léauté, *Les Prisons*, PUF, Paris. Ἐπίσης Kinberg, *Εἰσηγήσεις στὸ ΙΙ Διεθνὲς Συνέδριο Ἐγκληματολογίας*, Βλ. Πράξεις, Τ.V., σ. 305 ἑπ.

4. Βλ. Clemmer, *The Prison Community*, σ. 298 ἑπ. D. Chapman, *Sociology and the Stereotype of Criminal*, Tavistoch, London 1968, σ. 197. Sutherland-Cressey, *Principes de Criminologie*, 1966, σ. 504.

5. Βλ. P. Grapin, *L'anthropologie criminelle*, PUF, Paris.

γματικότητα παρὰ μιὰ *Σωφρονιστικὴ Ἐγκληματολογία*[1] ποὺ δὲν διδάσκει τίποτε γι' αὐτὸν ποὺ διαπράττει τὸ ἔγκλημα ἀλλὰ γι' αὐτὸν ποὺ ἀνακηρύσσεται ἐπίσημα ἀπὸ τὰ δικαστήρια σὰν ἐγκληματίας. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς *διαφέρει* ἀπὸ τὸν μέσο τύπο κοινωνικοῦ μέλους, τὸν ἔντιμο καὶ νομιμόφρονα πολίτη, καὶ ὄχι ἐκεῖνος ποὺ πέρασε στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι χωρὶς νὰ γίνη γνωστός. Αὐτός, μὴ προσλαμβανόμενος σὰν ἐγκληματίας ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ σύνολο καὶ μὴ «τυποποιούμενος» ἀπὸ τὴν δικαιοσύνη μὲ τὴν «ἐτικέττα» τοῦ ἐγκληματίου, ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν «ἐντίμων» πολιτῶν καὶ δὲν παρουσιάζει τὴν εἰκόνα τῆς ἀτομικῆς ἢ κοινωνικῆς παθολογίας ποὺ παρουσιάζει ὁ «ἐγγεγραμμένος» στὰ ἐγκληματικὰ μητρῶα.

Γίνεται λοιπὸν ἀπολύτως σαφὲς ὅτι διάπραξις ἐγκλήματος καὶ καταδίκη κάποιου σὰν ἐγκληματία εἶναι δύο πράγματα ἐντελῶς διαφορετικά. Ὅπως εἴδαμε ἤδη ἀπὸ τὴν ἐπισκόπησι ποὺ κάναμε στὶς ἔρευνες πάνω στὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος, πάρα πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ τελοῦν ἐγκλήματα χωρὶς νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενο ποινικῆς καταδίκης. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ἐπειδὴ τὸ ἐνδεχόμενο τῶν δικαστικῶν πλανῶν δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθῆ, εἶναι πιθανὸ νὰ καταδικασθοῦν σὰν ἐγκληματίες καὶ ἄτομα τὰ ὁποῖα δὲν ἐτέλεσαν ἔγκλημα. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων περιπτώσεων ἀτόμων, αὐτῶν ποὺ πέρασαν στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι χωρὶς συνέπειες καὶ ἐκείνων ποὺ καταδικάσθηκαν λόγῳ κάποιου, πραγματικοῦ ἢ νομιζομένου, περάσματος σὲ ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ὑπάρχει μιὰ *ποιοτικὴ διαφορά*. Τὰ ἄτομα τῆς πρώτης περιπτώσεως δὲν ἔχουν κανένα ἰδιάζον χαρακτηριστικὸ ποὺ νὰ τὰ *ἐξειδικεύῃ* ἔναντι τοῦ λοιποῦ κόσμου σὰν μέλη μιᾶς ὁμογενοῦς κατηγορίας. Τὸ πέρασμα στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, παραμένοντας ἄγνωστο, δὲν προσδίδει καμμιὰ ἰδιαίτερη ἰδιότητα, δὲν ἀλλοιώνει *τὴν κοινωνικὴ ταυτότητα* τοῦ δράστου, ὁ ὁποῖος παραμένει στὸ πλέγμα τῶν κοινωνικῶν σχέσεων ποὺ βρισκόταν καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ ἔγκλημα καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ διαδραματίζη τοὺς *ἴδιους κοινωνικοὺς ρόλους* σὰν οἰκογενειάρχης, σὰν ἐπαγγελματίας, σὰν μέλος τοῦ α ἢ β συλλόγου, σὰν μέλος τοῦ α ἢ β κύκλου κοινωνικῶν σχέσεων, κτλ.[2] Ἀντιθέτως, τὰ ἄτομα τῆς δευτέρας περιπτώσεως, μὲ τὴν ἐπίσημη ἀνακήρυξί τους σὰν ἐγκληματιῶν, ἀποκτοῦν μία *νέα κοινωνικὴ ταυτότητα*, καλοῦνται νὰ παίξουν ἕνα *νέο κοινωνικὸ ρόλο*, τοῦ ἐγκληματίου, τοῦ ἀποβλήτου, ὁ ὁποῖος (νέος ρόλος) ἔχει σὰν συνέπεια τὴν ἀνατροπὴ τῶν προηγουμένων ρόλων. Ἔτσι, ἀποβάλλεται ἀπὸ τὴν ἐργασία του ἢ δὲν γίνεται ζήτησις τῆς ἐπαγγελματικῆς προσφορᾶς του, ἐξοστρακίζεται ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν προηγουμένων κοινωνικῶν του σχέσεων, ἐκπίπτει ἀπὸ τὸν ρόλο του σὰν οἰκογενειάρχου,[3] κτλ., κτλ. Βλέπομε λοιπὸν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο διακρίνει τὸν ἐγκληματία ἀπὸ τὸν μὴ ἐγκληματία δὲν εἶναι ἡ τέλεσις τοῦ ἐγκλήματος ἀλλὰ ὁ στιγματισμός του ἀπὸ τὴν θεσμοποιημένη κοινωνικὴ ἀντίδρασι ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν καταδίκη καὶ τὴν ποινή.

Ἡ διαπίστωσις αὐτὴ ἐπιβάλλει καὶ τὴν ἀναθεώρησι τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ ἐγκληματίου. Ἐγκληματίας δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ διαπράτει ἔγκλημα. Ὑπάρχουν πολλοὶ οἱ ὁποῖοι διαπράττουν ἐγκλήματα καὶ ὅμως ἐπειδὴ παραμένουν ἄγνωστοι δὲν προσλαμβάνονται σὰν ἐγκληματίες. *Ἐγκληματίας εἶναι ἐκεῖνος ποὺ στιγματίζεται σὰν τέτοιος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τὴν ἐξουσία νὰ τὸ κάνουν.*[4]

Ἡ βασικὴ λοιπὸν συνέπεια τῆς συνειδητοποιήσεως τῶν προβλημάτων τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ εἶναι ἡ μετάθεσις τοῦ ἐπικέντρου τῆς ἐγκληματολογίας ἀπὸ τὸ πέρασμα στὴν πρᾶξι, στὴν κοινωνικὴ ἀντίδρασι. Ἀφοῦ ἐγκληματίας εἶναι αὐτὸς ποὺ στιγματίζεται σὰν τέτοιος ἀπὸ τὰ ἁρμόδια πολιτειακὰ ὄργανα, ἡ ἐγκληματολογικὴ ἔρευνα ὀφείλει νὰ κατατείνη στὴν διαφώτισι τῶν μηχανισμῶν ποὺ ὁδηγοῦν στὴν *ἐπιλογὴ* αὐτῶν ποὺ τελικὰ ὑφίστανται τὸν στιγματισμό, καθὼς ἐπίσης καὶ στὶς συνέπειες αὐτοῦ. Ἡ διερεύνησις ἁπλῶς καὶ μόνο τῶν μηχανισμῶν τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ποὺ ὅπως εἴδαμε ἐξαντλοῦσε μέχρι τώρα τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐγκληματολογίας, χωρὶς νὰ εἶναι περιττὴ (ἐφ' ὅσον, βέβαια, ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰ μεθοδολογικά της ἁμαρτήματα γιὰ τὰ ὁποῖα μιλήσαμε), δὲν εἶναι ἀρκετή, γιατὶ τὸ πέρασμα στὴν πρᾶξι δὲν ἀποτελεῖ τὸν μόνο παράγοντα στιγματισμοῦ κάποιου σὰν ἐγκληματία.[5] Ἡ ἐπίδρασις πολλῶν ἄλλων συγκλινόντων παραγόντων, ὅπως ἡ στάσις τοῦ παθόντος, ἡ ὕπαρξις μαρτύρων ἢ ἡ διάθεσις τῶν ὑπαρχόντων νὰ καταθέσουν, ἡ δρᾶσις καὶ λειτουργία τῶν ἐπισήμων

1. Δανείζομαι τὴν ἔκφραση ἀπὸ τὸν D. Szabo, *Déviance et Criminalité*, Armand Colin, Paris 1970, σ. 22.

2. Γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ ρόλου καὶ τὴν σημασία της στὴν κοινωνιολογία καὶ τὴν κοινωνικὴ ψυχολογία, βλ. H. Mead, *Mind, Self and Society*. Μεταφρ. εἰς Γαλλικὴν ὑπὸ τὸν τίτλο *L'esprit, le soi et la société*, PUF, Paris 1963. Γιὰ μιὰ ἐφαρμογὴ τῆς ἐννοίας τοῦ ρόλου στὴν ἐγκληματολογία, βλ. A. Cohen, *Deviance and Control*, Prentice Hall, 1966, σ. 195.

3. Τὰ 75% τῶν καταδικαζομένων σὲ ποινὴ φυλακίσεως ἄνω τῶν δύο ἐτῶν χωρίζουν κατ' ἀκολουθίαν ἀγωγῆς διαζυγίου τῶν συζύγων τους. Βλ. Pinatel, op. cit., 337.

4. Πάνω στὸ σημεῖο αὐτὸ βλέπε καὶ τὶς ἀναπτύξεις τῶν ὀπαδῶν τῆς θεωρίας τοῦ στιγματισμοῦ (labeling theory) καὶ ἰδίως τῶν: H. Becker, *Outsiders, Studies in Sociology of Deviance*, The Free Press of Glencoe, N. York 1963. H. Becker (ἐκδ.), *The Other Side*, The Free Press of Glencoe, N. York 1964. K. Erikson, «Notes of the Sociology of Deviance», *Social Problems*, 1962, σ. 308. D. Chapman, op. cit. E. Schur, *Labeling Deviant Behaviour*, Random House, N. York 1971.

5. Δὲν εἶναι ἐξ ἄλλου ἀναγκαῖος παράγων γιατὶ ἀρκεῖ καὶ νομιζόμενο ἀπὸ τὸν Δικαστὴ πέρασμα στὴν πρᾶξι γιὰ νὰ στιγματισθῆ κάποιος σὰν ἔνοχος αὐτοῦ.

ὀργάνων στιγματισμοῦ (ἀστυνομίας καὶ δικαστηρίων), εἶναι καθοριστικὴ γιὰ τὴν ἀναγωγὴ κάποιου σὲ ἐγκληματία. Τελικά, ποιός θὰ στιγματισθῆ σὰν ἐγκληματίας καὶ θὰ σταλῆ στὶς φυλακὲς καθορίζεται, ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ ἂν ἐτέλεσε ἔγκλημα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν λειτουργία τῶν μηχανισμῶν ἐπισημάνσεως τοῦ ἐγκλήματος, παραπομπῆς στὸ σύστημα τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης καὶ καταδίκης. Ἡ κατανόησις λοιπὸν τοῦ τρόπου λειτουργίας αὐτῶν τῶν μηχανισμῶν θὰ διαφωτίση τὴν διαδικασία στιγματισμοῦ.

Νά λοιπὸν ποὺ ἡ συνειδητοποίησις τῶν προβλημάτων ποὺ θέτει ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς ἔχει σὰν ἀναγκαῖο ἐπακόλουθο τὴν διεύρυνσι τοῦ πεδίου ἐγκληματολογικῆς ἔρευνας μὲ τὴν δημιουργία ἑνὸς δευτέρου πόλου ἐνδιαφέροντος, τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ ἐγκλήματος. Ἡ συστηματικὴ διερεύνησις αὐτοῦ τοῦ νέου πεδίου μελέτης θὰ φέρη σὲ φῶς ἕνα σύνολο γνώσεων ποὺ θὰ ἀπαρτίσουν ἕνα νέο κλάδο τῆς ἐγκληματολογίας, τὴν ἐγκληματολογία τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως, ποὺ θὰ ὑφίσταται παράλληλα μὲ τὴν ἐγκληματολογία τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι.[1] Ἡ τάσις πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι εἶναι σαφὴς στὴν ἐπιστημονικὴ κίνησι, ἂν καὶ οἱ σχετικὲς ἔρευνες βρίσκονται ἀκόμη σὲ ἐμβρυακὴ κατάστασι.

Στὴν ἀνάπτυξι ποὺ θὰ ἐπακολουθήση θὰ ἐπιχειρηθῆ ἡ σκιαγράφησις μιᾶς στρατηγικῆς ἐρευνῶν μὲ ἀντικείμενο τοὺς κοινωνικοὺς μηχανισμοὺς *ἐπιλογῆς*, ἀπὸ τὴν μᾶζα τῶν παραβατῶν τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἐκείνων ποὺ καλοῦνται νὰ ἐνσαρκώσουν τὸ ἐγκληματικὸ *στερεότυπο* μὲ τὸν στιγματισμό τους σὰν ἐγκληματιῶν. Βέβαια, τὸ παρὸν στάδιο τῶν γνώσεων πάνω στὸν τομέα αὐτὸν δὲν ἐπιτρέπει τὴν συναγωγὴ συμπερασμάτων· θὰ περιορισθοῦμε ἁπλῶς στὴν διατύπωσι ὡρισμένων *ὑποθέσεων* πρὸς ἐπαλήθευσι μὲ μελλοντικὲς *ἐμπειρικὲς* ἔρευνες.

III

Ἡ κοινωνικὴ ἀντίδρασις στὸ ἔγκλημα, μὲ ἄλλα λόγια ἡ διαδικασία στιγματισμοῦ, περιλαμβάνει ὄχι μόνο ἐκδηλώσεις ποὺ ἀκολουθοῦν τὴν τέλεση τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως ἀλλὰ ἐπίσης καὶ φαινόμενα ποὺ προηγοῦνται αὐτῆς. Στὴν πρώτη περίπτωσι κατατάσσονται οἱ ἐκφάνσεις τῶν κοινωνικῶν μηχανισμῶν φιλτραρίσματος ποὺ ὁδηγοῦν ὡρισμένους ἀπὸ τοὺς παραβάτες (ἀληθεῖς ἢ νομιζομένους) τοῦ ποινικοῦ νόμου στὴν κτῆσι τοῦ στίγματος τοῦ ἐγκληματίου. Στὴν δευτέρα περίπτωσι ἐμπίπτουν οἱ διεργασίες στιγματισμοῦ στὸ ἐπίπεδο τῆς συμπεριφορᾶς, δηλ. ἀναγωγῆς ὡρισμένης συμπεριφορᾶς σὲ ἔγκλημα. Παρὰ τὴν διαφορὰ σημείου ἀναφορᾶς τοῦ στίγματος (στὴν πρώτη περίπτωσι, τὸ πρόσωπο, στὴν δεύτερη, ἡ πρᾶξις), πρόκειται γιὰ δύο ἐκφάνσεις τοῦ γενικωτέρου φαινομένου τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως, ἐφ' ὅσον ὁ στιγματισμὸς τοῦ προσώπου προϋποθέτει τὸν χαρακτηρισμὸ σὰν ἐγκληματικῆς τῆς πράξεως τῆς ὁποίας δράστης θεωρεῖται τὸ πρόσωπο. Ἔτσι, ἡ ἀναγωγὴ μιᾶς πράξεως σὲ ἔγκλημα ἐνέχει ἕνα *δυνάμει* στιγματισμὸ ἑνὸς κύκλου προσώπων, αὐτῶν ποὺ στὸ μέλλον θὰ διωχθοῦν καὶ θὰ καταδικασθοῦν ὡς ἔνοχοι διαπράξεώς της. Στὴν μελέτη λοιπὸν τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως ἐμπίπτουν καὶ τὰ δύο πεδία στιγματισμοῦ, δηλ. τὸ νομοθετικὸ πεδίο ἀναγωγῆς πράξεων σὲ ἐγκλήματα καὶ τὸ δικαστικὸ πεδίο ἀναγωγῆς παραβατῶν σὲ ἐγκληματίες.

Ἐν τούτοις, σὲ μιὰ ἐργασία ποὺ ἔχει σὰν ἀντικείμενο τὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος, ἡ ἔκφανσις τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῆς συμπεριφορᾶς, νομίζω ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ στεγασθῆ. Ἐπιφυλασσόμενος λοιπὸν νὰ ἀσχοληθῶ μὲ αὐτὴν σὲ ἄλλη αὐτοτελῆ ἐργασία, ἐν συνεχείᾳ θὰ περιορισθῶ μόνο στὴν ἐξέτασι τῶν μηχανισμῶν *ἐπιλογῆς*, ἀπὸ τὸ σύνολο αὐτῶν ποὺ περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ἐκείνων ποὺ θὰ ἀποτελέσουν τὸ ἀντικείμενο τῆς ποινικῆς ἀντιδράσεως τῆς κοινωνίας.

Εἴδαμε ἤδη ὅτι ἡ ἰδιότητα τοῦ ἐγκληματίου καὶ ὁ ἰδιάζων κοινωνικὸς ρόλος ποὺ καλεῖται νὰ παίξη ἀποκτῶνται μὲ τὸν στιγματισμὸ κάποιου σὰν ἐγκληματίου, πρᾶγμα ποὺ ἐκφράζεται μὲ τὴν καταδίκη καὶ τὴν ἐπιβολὴ ποινῆς ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ὄργανα κοινωνικῆς ἀντιδράσεως, τὰ ποινικὰ δικαστήρια. Ἀπὸ τὴν τέλεσι ὅμως μιᾶς ἐγκληματικῆς πράξεως μέχρι τὸν στιγματισμὸ τοῦ δράστου ὡς ἐγκληματίου μεσολαβεῖ ἕνα μεγάλο διάστημα, ἡ διάρκεια τοῦ ὁποίου, καθ' ὅλη του τὴν διαδρομή, καθορίζεται ἀπὸ τὴν πλήρωσι πλήθους ὅρων.

Κατὰ πρῶτο λόγο, ἡ κίνησις τῶν μηχανισμῶν τῆς ποινικῆς ἀντιδράσεως προϋποθέτει ὅτι τὸ τελεσθὲν ἔγκλημα *προσελήφθη κοινωνικῶς*, δηλ. ἔγινε γνωστὸ σὲ τρίτα πρόσωπα, πέραν τοῦ δράστου. Ὁ βαθμὸς τῆς κοινωνικῆς προσλήψεως τοῦ τελεσθέντος ἐγκλήματος μπορεῖ νὰ ποικίλλη κατὰ περιπτώσεις. Μπορεῖ ἡ γνῶσις τοῦ ἐγκλήματος νὰ περιορίζεται μόνο μεταξὺ δράστου καὶ παθόντος, μπορεῖ νὰ ἐκτείνεται σὲ στενοὺς κύκλους προσώπων, εἴτε σχετιζομένων μὲ τὸν δράστη ἢ τὸν παθόντα (οἰκογένεια, φίλοι), εἴτε καὶ ἐντελῶς ἀσχέτων πρὸς αὐτούς (τρίτοι μάρτυρες)· τέλος, εἶναι δυνατὸν ἡ διάπραξις τοῦ ἐγκλήματος νὰ πάρη μεγάλη δημοσιότητα. Ὅποια κι ἂν εἶναι ἡ ἔκτασις τῆς κοινωνικῆς προσλήψεως τοῦ ἐγκλήματος, γιὰ νὰ τεθοῦν σὲ κίνησι οἱ μηχανισμοὶ τῆς ἐπισήμου ἀντιδράσεως, χρειάζεται νὰ περιέλθη τὸ ἔγκλημα σὲ γνῶσι τῶν ἁρμοδίων διωκτικῶν ἀρχῶν. Νομικῶς, ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτεπαγγέλτου διώξεως, ποὺ ἰσχύει γιὰ τὸ μεγαλύ-

1. Βλ. καὶ Ph. Robert, «La sociologie entre une criminologie du passage à l'acte et une criminologie de la réaction sociale», *Année Sociologique* 1973, σ. 442.

τερο μέρος τῶν ἐγκλημάτων, ἐπιβάλλει στὶς διωκτικὲς ἀρχὲς νὰ προβαίνουν στὴν δίωξι τοῦ ἐγκλήματος μὲ δική τους πρωτοβουλία μόλις λάβουν γνῶσι τῆς τελέσεώς του. Κοινωνιολογικῶς ὅμως, τὸ σύστημα τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης εἶναι κυρίως μὴ αὐτοτροφοδοτούμενο σὲ ποινικὲς ὑποθέσεις,[1] δηλ. ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα μικρὸ μέρος ἐγκληματικότητος, τοῦ ὁποίου ἐπιλαμβάνονται τὰ δικαστήρια κατόπιν αὐτεπαγγέλτου διώξεως τῶν διωκτικῶν ἀρχῶν, τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ὑποθέσεων *παραπέμπεται* σ᾽ αὐτὰ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν *συμφέρον* γιὰ τὴν δίωξί τους (παθόντες ἢ τρίτοι).

Τὶς διεργασίες λοιπὸν ἐπιλογῆς, ἀπὸ τοὺς παραβάτες τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἐκείνων ποὺ σὲ τελικὴ ἀνάλυσι θὰ στιγματισθοῦν σὰν ἐγκληματίες, πρέπει νὰ τὶς διακρίνουμε σὲ δύο φάσεις.

Ἡ πρώτη φάσις περιλαμβάνει τὶς διεργασίες *παραπομπῆς*, δηλ. τοὺς ὅρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους ὡρισμένοι ποὺ ἔχουν γνῶσι τῆς τελέσεως ἑνὸς ἐγκλήματος παίρνουν τὴν πρωτοβουλία νὰ τὸ καταγγείλουν στὴν δικαιοσύνη. Κατὰ τὴν φάσι αὐτή, ἐπέρχεται μιὰ πρώτη ἐπιλογή, πολὺ σημαντικὴ σὲ ἔκτασι, ὅπως εἴδαμε ἤδη, ὑποψηφίων πρὸς στιγματισμό. Αὐτοὶ ποὺ θὰ ἐπιλεγοῦν κατὰ τὴν πρώτη φάσι, δηλ. αὐτοὶ ποὺ θὰ καταμηνυθοῦν, περνοῦν, κατὰ τὴν διαδρομὴ τῆς ποινικῆς διαδικασίας, ἀπὸ σειρὰ διαδοχικῶν ἐπιλογῶν ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀπαλλάσσεται σταδιακὰ ἕνας ἀριθμὸς καταμηνυθέντων (ἀπόφασις τοῦ Εἰσαγγελέως περὶ θέσεως τῆς μηνύσεως στὸ ἀρχεῖο, ἀπαλλακτικὸ βούλευμα, κτλ. κτλ.), μέχρι τελικῆς ἐπιλογῆς αὐτῶν ποὺ καταδικάζονται τελεσιδίκως. Οἱ παράγοντες ποὺ ἐπιδροῦν καὶ προσδιορίζουν αὐτὴν τὴν προοδευτικὴ διαλογὴ μέχρι τελικῆς κρίσεως ἀποτελοῦν τὴν δευτέρα φάσι τοῦ προβλήματος. Ἡ φάσις ὅμως αὐτὴ δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήση στὴν ἀνάπτυξι ποὺ ἀκολουθεῖ, γιατὶ τοποθετεῖται ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἐργασίας αὐτῆς ποὺ ἔχει σὰν ἀντικείμενο τὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος.

Τοὺς παράγοντες ποὺ καθορίζουν τὰ ὅρια ἀνοχῆς ἔναντι τοῦ τελεσθέντος ἐγκλήματος καί, συνεπῶς, τῆς μὴ καταγγελίας του, ὀφείλει νὰ ἐξετάση κανεὶς ἀναφορικά, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν πρὸς τὴν στάσι τοῦ παθόντος ἔναντι τοῦ ἐγκλήματος, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν στάσι τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, στὸ ὁποῖο ἀνήκει ὁ δράστης.

Καθὼς εἴδαμε προηγουμένως, οἱ ἔρευνες γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος, ποὺ ἔγιναν πάνω σὲ θύματα ἐγκληματικῶν πράξεων, κατέδειξαν ὅτι ἕνα σημαντικὸ ποσοστὸ αὐτῶν δὲν καταγγέλλει στὶς διωκτικὲς ἀρχὲς τὸ ἔγκλημα τὸ ὁποῖο τοὺς ἔπληξε. Ὅσο παράξενο καὶ ἂν φαίνεται τοῦτο, τὸ φαινόμενο εἶναι διαπιστωμένο· πρέπει λοιπὸν νὰ ἐντοπισθοῦν οἱ γενεσιουργοί του λόγοι. Ἀπὸ μεθοδολογικῆς ἀπόψεως, ἡ ἴδια μέθοδος ποὺ χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς ἐκτάσεως τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος προσφέρεται καὶ στὴν προκειμένη περίπτωσι, δηλ. ἡ ὑποβολὴ ἐρωτηματολογίου σὲ πληθυσμιακὸ δεῖγμα ποὺ παρουσιάζει τὴν σύνθεσι ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ σχετικὲς ἐρωτήσεις θὰ πρέπει νὰ διατυπωθοῦν ἔτσι ὥστε νὰ εἶναι κατάλληλες γιὰ νὰ ἐπιβεβαιωθοῦν κυρίως οἱ ἑξῆς ὑποθέσεις:

Ἡ πρᾶξις δὲν *«προσελήφθη»* σὰν ἔγκλημα ἀπὸ ἐκεῖνον κατὰ τοῦ ὁποίου ἐστράφη. Τὸ ζήτημα τῆς προσλήψεως τοῦ ἐγκληματικοῦ χαρακτῆρος τῆς πράξεως κατὰ τὶς συλλογικὲς κοινωνικὲς παραστάσεις ἐμπίπτει στὸν κύκλο ἐρευνῶν ποὺ ἔχουν σὰν ἀντικείμενο τὸν καθορισμὸ τῶν μηχανισμῶν ἀναγωγῆς τῆς πράξεως σὲ ἔγκλημα (βλ. ἀνωτ.).[2] Συνδέονται ὅμως καὶ μὲ τὸ ζήτημα τῶν ὁρίων ἀνοχῆς τοῦ παθόντος ἔναντι τοῦ ἐγκλήματος, ἐφ᾽ ὅσον εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ καταγγέλλη τοῦτο στὶς περιπτώσεις ποὺ δὲν τὸ θεωρεῖ σὰν ἔγκλημα. Πράγματι, πράξεις οἱ ὁποῖες, νομικῶς, στοιχειοθετοῦν ἐγκλήματα, εἶναι δυνατόν, κοινωνικῶς, νὰ μὴν προσλαμβάνωνται σὰν ἐγκλήματα ἀπὸ ἐκείνους κατὰ τῶν ὁποίων στρέφονται, παρὰ μόνον πέραν ὡρισμένου minimum ἐντάσεως τῆς προσβολῆς (κατώφλι ἐγκληματικότητος) τὸ ὁποῖο, ἐξ ἄλλου, ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τὴν κρατοῦσα ὑποδομὴ στὸ κοινωνικὸ περιβάλλον τοῦ ἀτόμου. Ἀπὸ ποίου σημείου π.χ. μιὰ «τολμηρὴ χειρονομία» σὲ μιὰ γυναῖκα παύει νὰ προσλαμβάνεται σὰν ὑπερβολικὴ οἰκειότης καὶ γίνεται αἰσθητὴ σὰν «βάναυσος προσβολὴ τῆς αἰδοῦς»;

Τὸ ζήτημα ἔχει ἰδιαιτέρα σημασία ἀντιμετωπιζόμενο κυρίως κάτω ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῆς διαφορικῆς προσλήψεως τοῦ ἐγκληματικοῦ χαρακτῆρος μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων· ἐν ὄψει τῶν διαφορῶν ποὺ παρουσιάζονται ἀπὸ τάξι σὲ τάξι στὴν ἱεράρχησι τῶν ἀξιῶν καὶ τοῦ προκύπτοντος ἀποτελέσματος, ἡ ἴδια ἀξία εἶναι πιὸ ἀπόλυτη γιὰ τὴν μία τάξι καὶ πιὸ σχετικὴ γιὰ τὴν ἄλλη. Κατὰ μία μελέτη πάνω στὰ ἐγκλήματα τῶν ἐργαζομένων σὲ διάφορες ἐπιχειρήσεις στὴν Ἀγγλία, πάνω ἀπὸ τὸ 50% τῶν ἐρωτηθέντων ἐργατῶν ἦσαν τῆς γνώμης ὅτι ἡ κλοπὴ ἀρχίζει ἀπὸ ἀντικείμενα ἀξίας ἄνω τῶν 5 λιρῶν.[3] Ἐπίσης, ὡρισμένες ἐκδηλώσεις βιαιότητος δὲν θεωροῦνται σὰν ἐγκληματικὲς σὲ μερικοὺς

1. Βλ. J. B. Grossmann, «A model for Judicial Policy Analysis: The Supreme Court and the Sit-in Cases», in Grossmann & J. Tanenhaus, *Frontiers of Judicial Research*, Wiley, N. York 1969, σ. 405. Ἐπίσης Ph. Robert, «La recherche opérationnelle dans le système de justice criminelle», in *Etudes relatives à la criminalité*, VIII, τοῦ ἰδίου, op. cit., σ. 487.

2. Βλέπε σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο: «La perception de la déviance et de la criminalité». Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, Στρασβοῦργο, 1972 καὶ κυρίως τὴν εἰσήγησι Kutchinsky, ὁ ὁποῖος κάνει λεπτομερῆ παρουσίαση τῶν μέχρι τότε σχετικῶν ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν στὶς διάφορες χῶρες.

3. Βλ. J. P. Martin, *Offenders as Employees*, Macmillan, London 1962, σ. 114 ἑπ.

ἐργατικοὺς οἰκισμοὺς στὴν Ἀγγλία, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ τυχὸν καταγγελία τους στὴν ἀστυνομία θεωρεῖται σὰν ἰδιαιτέρως ὑποτιμητικὴ ἐκδήλωσις (χαφιεδισμός).[1] Βλέπομε λοιπὸν στὸν τρόπο προσλήψεως τοῦ ἐγκλήματος ἀπὸ τὸν παθόντα ἕνα παράγοντα μὴ ἐπισημάνσεως τοῦ ἐγκλήματος στὶς ἀρχές.

Μὲ τὴν πρώτη αὐτὴ ὑπόθεσι στενὰ συνδέεται καὶ μιὰ ἄλλη, δηλ. ἡ ἔκτασις τῆς ἀγνοίας τοῦ ποινικοῦ νόμου στὶς διάφορες κοινωνικὲς ὁμάδες.[2] Σὲ τελικὴ ἀνάλυσι ὅμως ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ συγχέεται μὲ τὴν προηγουμένη γιατὶ καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ἡ πρᾶξις δὲν προσλαμβάνεται σὰν ἐγκληματική. Ἡ διαφορὰ ἔγκειται στὸ ὅτι στὴν πρώτη περίπτωση ὁ τόνος τοποθετεῖται στὸ ἀπαγορευμένο ἀντικείμενο, ἐνῶ στὴν δεύτερη περίπτωσι, σ' αὐτὴ τούτη τὴν ἀπαγόρευσι.

Μιὰ τρίτη ὑπόθεσις εἶναι ἡ πεποίθησις τοῦ παθόντος γιὰ τὸ μάταιο τῆς καταγγελίας λόγῳ μὴ δυνατότητος τῆς ἀστυνομίας νὰ ἀνακαλύψη τὸν δράστη. Ἡ προσέγγισις τοῦ σημείου τούτου στὸ ἐμπειρικὸ πεδίο θὰ ἐπιτευχθῆ μὲ ἔρευνα πάνω στὶς συλλογικὲς παραστάσεις τῶν διαφόρων κοινωνικῶν ὁμάδων περὶ τῆς λειτουργίας τῆς ἀστυνομίας.[3]

Χωρὶς νὰ παραγνωρίζεται ἡ ἐπίδρασις ὡρισμένων προσωπικῶν παραγόντων πάνω στὴν διαμόρφωσι τῆς ἀνεκτικῆς στάσεως τοῦ παθόντος ἔναντι τοῦ ἐγκλήματος (π.χ. συμπάθεια πρὸς τὸν δράστη, φόβος ἀντιποίνων, κτλ.), ἰδιαίτερη σημασία πρέπει νὰ δοθῆ στὴν περίπτωσι τῆς ἱκανοποιήσεως ἀπὸ τὸν δράστη ὅλων τῶν ἀστικῶν ἀξιώσεων τοῦ παθόντος. Εἶναι, προφανῶς, ὁ παράγων ποὺ συντελεῖ κατὰ τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ στὴν μὴ καταγγελία τῶν ἐγκλημάτων ἀπὸ τὰ θύματα. Τοῦτο ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν ἐκτίμησι τῆς διαφορικῆς κατανομῆς τῆς συγγνώμης τοῦ θύματος μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικο-οἰκονομικῶν τάξεων, ἐφ' ὅσον ἡ οἰκονομικὴ δυνατότης ἀποκαταστάσεως τῆς βλάβης ποὺ προκάλεσε τὸ ἔγκλημα διαφέρει π.χ. μεταξὺ δράστου ἐμπόρου καὶ δράστου ἐργάτου ἢ μικροϋπαλλήλου.[4] Ἔτσι ἡ ἰδιοποίησις 50.000 δρχ. ἀπὸ τὸν ταμία τῆς ἐπιχειρήσεως ἔχει πολὺ μεγαλύτερες πιθανότητες νὰ καταμηνυθῆ παρὰ ἡ ἔκδοσις ἀκαλύπτων ἐπιταγῶν πολλῶν ἑκατομμυρίων ἀπὸ ἐπιχείρησι πρὸς ἐπιχείρησι, ὑπόθεσις ποὺ συνήθως «διευθετεῖται» μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων σὰν μιὰ ὁποιαδήποτε ἐμπορικὴ δοσοληψία.[5]

Οἱ ὑποθέσεις ποὺ ἀναφέρονται πιὸ πάνω ἴσως νὰ μὴν ἐξαντλοῦν τὸν κύκλο τῶν μεταβλητῶν τῶν ὁρίων ἀνοχῆς τῶν παθόντων ἔναντι τοῦ ἐγκλήματος. Ἂν ἀναφέρθηκα εἰδικῶς σ' αὐτὲς εἶναι γιατὶ ἡ ἐπαλήθευσίς τους πιθανολογεῖται βάσει τῶν πορισμάτων τῶν ἐρευνῶν στὶς ὁποῖες παρέπεμψα.

Ἐν ὄψει ὅμως συγκεκριμένης σχετικῆς ἐρεύνης, εἶναι πιθανὸν μιὰ προκαταρκτικὴ ἔρευνα-pilote νὰ φέρη σὲ φῶς καὶ ἄλλες ὑποθέσεις, τὶς ὁποῖες ἡ κυρία ἔρευνα θὰ κληθῆ νὰ ἐπαληθεύση. Μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐκτίμηση τῆς ἐκτάσεως τῆς μὴ ἐπισημάνσεως στὶς ἀρχὲς τῶν τελουμένων ἐγκλημάτων καὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν λόγων ποὺ τὴν ὑπαγορεύουν, παρουσιάζει ἡ μελέτη τῆς ἀντιδράσεως ἔναντι τοῦ ἐγκλήματος, τῶν μικρῶν κοινωνικῶν συστημάτων στὰ ὁποῖα ἀνήκει ὁ δράστης.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐκτυλίσσεται στὰ πλαίσια κοινωνικῶν συστημάτων, ὅπως εἶναι τὸ σχολεῖο στὸ ὁποῖο φοιτᾶ, ὁ ὀργανισμός, ἰδιωτικὸς ἢ δημόσιος, στὸν ὁποῖο ἐργάζεται, ὁ στρατός, κτλ. Ἐπειδὴ ἡ δρᾶσις τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτύσσεται κυρίως στοὺς κόλπους τῶν συστημάτων αὐτῶν, ἑπόμενο εἶναι καὶ ἡ τυχὸν ἐγκληματικὴ του δρᾶσις νὰ ἐκδηλώνεται μέσα σ' αὐτά, ἡ δὲ κοινωνικὴ πρόσληψις αὐτῆς τῆς ἐγκληματικῆς δράσεως νὰ περιορίζεται συνήθως μέσα στὰ πλαίσια τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος στὸ ὁποῖο ἀνήκει ὁ δράστης. Εὐνόητο εἶναι λοιπὸν τὸ πόσο καθοριστικὴ γιὰ τὴν ἔκτασι τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος εἶναι ἡ στάσις ποὺ υἱοθετεῖ τὸ μικρὸ κοινωνικὸ σύστημα ἔναντι τοῦ ἐγκλήματος.

Ὅλα τὰ μικρὰ κοινωνικὰ συστήματα ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω ἔχουν σὰν χαρακτηριστικὸ ὅτι εἶναι ἱεραρχικῶς δομημένα κατὰ διάταξι πυραμίδος, στὴν κορυφὴ τῆς ὁποίας βρίσκεται ἕνα πρόσωπο ἢ ἕνα ὀλιγάριθμο συλλογικὸ ὄργανο ποὺ ἀποφασίζει γιὰ κάθε τὶ ποὺ ἀφορᾶ τὸ σύστημα, συνεπῶς, καὶ γιὰ τὴν ἐπισήμανσι στὶς ἀρχὲς τῶν ἐγκλημάτων τῶν ἀτόμων ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτά. Τὸ ὅλο θέμα ἀνάγεται λοιπὸν στὴν μελέτη τῶν παραγόντων ποὺ προσδιορίζουν τὴν σχετικὴ ἀπόφασι ἐκείνου ποὺ ἔχει τὴν ἐξουσία νὰ δεσμεύη μὲ τὴν ἀπόφασί του τὸ σύστημα.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ζήτημα, ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, παρουσιάζει ἡ ἀπόφασις τοῦ διευθύνοντος ἐπιχείρησι, λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν προσώπων ποὺ ἐργάζονται στὶς διάφορες ἐπιχειρήσεις, βιομηχανικές, ἐμπορικές, κτλ. καί, συνεπῶς, τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῆς ἐξουσίας τοῦ διευθύνοντος αὐτὲς νὰ ἀποφασίζη, σὲ περίπτωσι τελέσεως ἐγκλήματος ἀπὸ κάποιον ὑπάλληλο, ἂν θὰ καταγγείλη αὐτὸν στὴν ποινικὴ δικαιοσύνη ἢ ἂν θὰ ρυθμίση τὸ ζήτημα μὲ ἄλλου εἴδους ἀντίδρασι, π.χ. ἀπόλυσι τοῦ δράστου. Κατὰ τὸν Martin ποὺ ἐρεύνησε εἰδι-

1. Βλ. R. Hood & R. Sparks, *La délinquance*, Hachette, Paris 1970, σ. 32.

2. Πάνω στὸ θέμα αὐτό, βλ. Kutchisky, in op. cit. Ἐπίσης Goffin, «Un sondage d'opinion», in Actes du colloque international de Sociologie, du droit et de la justice, *Revue de l'institut de Sociologie, ULB* 1970.

3. Βλ. σχετικῶς A. Normandeau, *Enquête d'opinion sur la police au Québec*, Québec.

4. Βλ. καὶ D. Chapman, op. cit., σ. 62.

5. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι, ἂν τὸ καταζητούμενο ἔγκλημα τῶν φερόντων λευκὸ περιλαίμιο σπανίως φθάνη στὰ δικαστήρια, εἶναι ἀκριβῶς λόγῳ τῆς δυνατότητος αὐτῆς τῆς «διευθετήσεως» τῆς ὑποθέσεως.

κῶς αὐτὸν τὸν τομέα, ἡ συχνότης μὲ τὴν ὁποία ὁ διευθύνων τὴν ἐπιχείρησι καλεῖται νὰ ἀσκήση αὐτὴ τὴν ἐξουσία μὲ αὐτὴ τὴν de facto διακριτικὴ εὐχέρεια, εἶναι πολὺ μεγάλη,[1] κυρίως στὶς μεγάλες ἐπιχειρήσεις, πρᾶγμα ποὺ ἔχει μεγάλη κοινωνιολογικὴ σημασία, γιατὶ καταδεικνύει ὅτι ὁ διευθύνων ἐπιχείρησι, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο φυσικὸ πρόσωπο, ἔχει τὴν ἐξουσία ν' ἀποφασίζη περὶ τοῦ ἂν κάποιος συνάνθρωπός του θὰ λογοδοτήση στὴ δικαιοσύνη γιὰ ἕνα ἔγκλημά του ἢ ὄχι. Ἂν ληφθῆ ὑπ' ὄψι ἡ διόγκωσις τῆς συγχρόνου ἐπιχειρήσεως κατ' ἀκολουθίαν τῆς συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ὅτι ὁ διευθύνων τὴν ἐπιχείρησι ἀσκεῖ πράγματι μιὰ «ἰδιωτικὴ δικαιοσύνη» καὶ ἐπηρεάζει σὲ μεγάλη ἔκτασι τὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος.

Τὴν δικαιοδοτική του ἐξουσία ἀσκεῖ ὁ διευθύνων τὴν ἐπιχείρησι ἀποσκοπῶντας στὸ συμφέρον τῆς ἐπιχειρήσεως. Δεδομένου δὲ ὅτι κανεὶς δὲν ἐπιδιώκει τὴν ποινικὴ δίωξι κάποιου ἂν δὲν ἔχη ἴδιο συμφέρον,[2] τότε μόνον ὁ διευθύνων τὴν ἐπιχείρησι *παραπέμπει* τὴν ὑπόθεσι στὴν Δικαιοσύνη, ὅταν τοῦτο ἐξυπηρετῆ τὸ συμφέρον τῆς ἐπιχειρήσεως.

Πλὴν τῆς περιπτώσεως ὅπου ἡ ἐπιχείρησις ζημιώθηκε ἀπὸ τὸ ἔγκλημα, ὁπότε κύριο κριτήριο τῆς καταγγελίας ἢ ὄχι τοῦ δράστου στὶς ἀρχὲς εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῆς ζημίας ἐκ μέρους τοῦ δράστου, συνήθως, ἡ κοινολόγησις τοῦ ἐγκλήματος ἀντιμετωπίζεται ἀπὸ τὴν διεύθυνσι τῆς ἐπιχειρήσεως σὰν μειωτικὴ τῆς ὑπολήψεώς της, καὶ γι' αὐτὸ προτιμᾶ νὰ μὴ τὸ καταγγείλη ἀλλὰ νὰ τὸ ἀντιμετωπίση μὲ πειθαρχικὲς κυρώσεις.[3] Τοῦτο ὅμως δὲν ἰσχύει, φαίνεται, ἐξ ἴσου γιὰ ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς ἱεραρχίας τοῦ προσωπικοῦ, γιατὶ ἡ μειωτικὴ ἐπίδρασις ποὺ ἔχει ἡ δημοσιότης τοῦ ἐγκλήματος γιὰ τὴν ὑπόληψι καὶ τὴν πίστι τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι τόσο μικρότερη ὅσο χαμηλότερη εἶναι ἡ θέσις ποὺ κατέχει ὁ δράστης στὴν ἱεραρχικὴ κλίμακα. Ἡ κλοπὴ π.χ. ποὺ θὰ κάνη ἕνας ἐργάτης ἢ ἕνας κλητήρας δὲν ἔχει ἀντίκτυπο πάνω στὴν ἴδια τὴν ἐπιχείρησι, ἐνῶ ἡ ὑπεξαίρεσις ἀπὸ ἕνα διευθυντή της, ὁ ὁποῖος κατὰ κάποιο τρόπο τὴν ἐκφράζει στὸ κοινό, δὲν ἀφήνει ἄθικτο, στὰ μάτια τοῦ κόσμου, τὸ κῦρος τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἔτσι, παρατηρεῖται ὅτι τὰ ἐγκλήματα τῶν ἀμειβομένων μὲ μηνιαῖο μισθὸ ὑπαλλήλων τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων ὑπόκεινται κατὰ τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τους στὴν ἐσωτερικὴ ἰδιωτικὴ δικαιοσύνη τοῦ διευθύνοντος τὴν ἐπιχείρησι, ἐνῶ ἀντιθέτως τὰ ἐγκλήματα τῶν ἡμερομισθίων καταγγέλλονται συνήθως στὴν ποινικὴ δικαιοσύνη.[4]

Πάντως ἡ προσφυγὴ στὴν ἰδιωτικὴ δικαιοσύνη, τοῦ διευθύνοντος τὴν ἐπιχείρησι, γίνεται, ἐφ' ὅσον ἡ γνῶσις περὶ τελέσεως τοῦ ἐγκλήματος περιορίζεται στὰ πλαίσια τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ μάλιστα στοὺς κύκλους τῶν στελεχῶν της. Ἂν, ἀντιθέτως, τὸ ἔγκλημα παίρνη μεγάλη δημοσιότητα, πέραν τῶν στεγανῶν τοῦ συστήματος, τότε οἱ λόγοι πού, ὅπως εἴδαμε πιὸ πάνω, συνηγοροῦν στὴν ἀπόκρυψι τοῦ ἐγκλήματος ἀπὸ τὴν τακτικὴ ποινικὴ δικαιοσύνη, δὲν συντρέχουν στὴν προκειμένη περίπτωσι. Τοὐναντίον, ἐδῶ τὸ συμφέρον τῆς ἐπιχειρήσεως ἀπαιτεῖ νὰ παρουσιασθῆ αὐτὴ στὰ μάτια τοῦ κόσμου σὰν ἰδιαίτερα εὐαίσθητη στὰ θέματα νομιμότητος καὶ ἠθικῆς τάξεως. Γι' αὐτό, σὲ περίπτωσι ποὺ τὸ ἔγκλημα παίρνει εὐρύτερα δημοσιότητα ποὺ ξεπερνᾶ τὰ πλαίσια τῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ Διεύθυνσις σπεύδει νὰ τὸ καταγγείλη.[5]

Σὲ μιὰ ἔρευνα ποὺ ἔχει σὰν ἀντικείμενο τὴν ἐπισήμανσι τῶν παραγόντων καὶ τὴν κατανόησι τῶν διεργασιῶν τῆς «παραπομπῆς» τῆς ποινικῆς ὑποθέσεως στὴν ποινικὴ δικαιοσύνη, δηλ. τῆς καταγγελίας τοῦ ἐγκλήματος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔλαβαν γνῶσι τῆς τελέσεώς του, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ κάνη κανεὶς ἀφαίρεσι τῆς δράσεως αὐτῶν τοὺς ὁποίους ὁ Becker ἀποκαλεῖ «ἐργολάβους ἠθικῆς» (moral entrepreneurs).[6] Εἶναι κυρίως συλλογικὰ ὄργανα (σωματεῖα, ἀστικὲς ἑταιρεῖες, ἑνώσεις προσώπων, κτλ.), τὰ ὁποῖα θέτουν σὰν σκοπό τους τὴν ἀνάληψι σταυροφορίας γιὰ νὰ ἀποτρέψουν τὸν κίνδυνο καταλύσεως ὡρισμένων ἐκφάνσεων τῆς ἠθικῆς τάξεως, τὸν ὁποῖον πιστεύουν ὅτι διατρέχει ἡ κοινωνία (ἀντιαλκοολικοὶ σύλλογοι, θρησκευτικὰ σωματεῖα, διάφορα κινήματα κατὰ ἀσέμνων δημοσιευμάτων καὶ ταινιῶν, κτλ.). Ὅσες φορὲς ὁ ἠθικὸς κανόνας, μὲ τὴν αὐστηρὴ τήρησι τοῦ ὁποίου αὐτοεπιφορτίζονται οἱ φορεῖς αὐτοί, εἶναι ἐνισχυμένος μὲ ποινικὴ κύρωσι, τότε οἱ ὁμάδες αὐτὲς ἀναλαμβάνουν δρᾶσι γιὰ τὴν διαπίστωσι τῶν παραβάσεων, τὴν καταμήνυσι τῶν παραβατῶν καὶ τὴν προσκόμισι τῶν ἐνοχοποιητικῶν ἀποδείξεων ὥστε νὰ ἐπιτύχουν τὴν καταδίκη τοῦ παραβάτου. Τὴν δρᾶσι τὴν «ἐργολάβων τῆς ἠθικῆς» μποροῦμε νὰ παρακολουθήσωμε σὲ δίκες κατὰ ταινιῶν ἢ ἀναγνωσμάτων, ὅπου προβάλλεται ἀνάγλυφα ὁ ρόλος τους τόσο στὴν κίνησι τῆς διώξεως ὅσο καὶ στὶς ἑπόμενες διαδικαστικὲς φάσεις. Ἡ συστηματικὴ κοινωνιολογικὴ μελέτη τῆς δράσεως τῶν αὐτοκλήτων αὐτῶν φρουρῶν τῆς ἠθικῆς παρουσιάζει μεγάλο ἐνδιαφέρον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ θέματος ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, γιατί, καθὼς οἱ παραβάσεις, μὲ τὴν κύρωσι τῶν ὁποίων ἀσχολοῦνται οἱ ὁμάδες αὐτές, δὲν προσβάλλουν ἀτομικὰ συμφέροντα ἀλλὰ ἠθικὲς ἀρχές, ἡ «παραπομπή» τους στὸ σύστημα τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης γίνεται κυρίως μὲ τὴν πρωτοβουλία αὐτῶν τῶν ὁμάδων, οἱ ὁποῖες, λόγῳ τοῦ σκοποῦ τους, εἶναι οἱ μόνες (πλὴν τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν) ποὺ δρα-

1. *Offenders as Employees*, op. cit., σ. 104-105.
2. Becker, *Outsiders*, op. cit., σ. 122.
3. Martin, op. cit., σ. 107.
4. D. Chapman, op. cit., σ. 62.
5. Becker, op. cit., σ. 122 ἑπ.
6. Becker, op. cit., σ. 147 ἑπ.

στηριοποιοῦνται γιὰ τὴν καταγγελία αὐτῶν τῶν παραβατῶν. Μ' ἄλλα λόγια, εἶναι οἱ ἀποκλειστικοὶ σχεδὸν τροφοδότες τῆς δικαστικῆς μηχανῆς μὲ τέτοιου εἴδους ὑποθέσεις.

Τεράστιο ἐπίσης ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἔρευνα πάνω στὴν δρᾶσι τῶν ὁμάδων αὐτῶν καὶ γιὰ τὴν ἐξακρίβωσι τοῦ κατὰ ποίαν ἔκτασι ἡ δρᾶσις αὐτὴ εἶναι κοινωνικῶς πρόσφορος, δηλ. κατὰ ποιό ποσοστὸ οἱ καταγγελλόμενες παραβάσεις προσβάλλουν πράγματι ζωντανὲς ἠθικὲς ἀξίες ἢ ἁπλῶς στοιχειοθετοῦν τὸν τύπο ἀξιοποίνων πράξεων, τῶν ὁποίων ὁ οὐσιαστικὸς λόγος καθιερώσεως ἔχει ἤδη ξεπερασθῆ ἀπὸ τὴν ἐξέλιξι τῶν ἠθῶν. Πράγματι, εἶναι δυνατὸν ἡ «πρόσληψις» μιᾶς πράξεως σὰν παραβάσεως νὰ εἶναι συνέπεια ὄχι τῆς ἀντικοινωνικότητός της ἀλλὰ τῆς κοινωνικῆς δυσπροσαρμοστικότητος τοῦ διώκτου της, ὁ ὁποῖος, μὴ μπορώντας νὰ ἀκολουθήση τὸ κοινωνικό του περιβάλλον στὴν ἐξέλιξι τῶν ἠθῶν, θεωρεῖ σὰν ἔκλυσι κάτι τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι παρὰ μετάβασις. Αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ διαπιστώσουμε ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι σὲ πολλὲς περιπτώσεις τέτοιου εἴδους ἐγκλημάτων, ἂν καὶ ἡ «παράβασις» ἔχει πάρει μεγάλη δημοσιότητα (π.χ. προβολὴ ταινίας σὲ κεντρικὴ αἴθουσα τῆς πρωτευούσης, ἐκτεταμένη διαφήμησίς της ἀπὸ τὸν Τύπο, κτλ.) καὶ συνεπῶς ἔχει περιέλθει σὲ γνῶσι τῆς Εἰσαγγελίας, ἐν τούτοις, δὲν ἀσκεῖται δίωξις αὐτεπαγγέλτως, ὅπως θὰ ἔπρεπε, ἂν προσλαμβανόταν ἀπὸ τὸν Εἰσαγγελέα σὰν προσβλητικὴ κατὰ τῶν ἠθῶν. 'Ασκεῖται δίωξις κατόπιν μηνύσεως τοῦ «ἐργολάβου ἠθικῆς», ὁπότε ὁ Εἰσαγγελεὺς ἐξαναγκάζεται νὰ διώξη λόγῳ τῆς ἀρχῆς τῆς νομιμότητος, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἐκδήλωσις πληρώνει τὸ νεκρὸ γράμμα τοῦ νόμου. Μία σχετικὴ ἔρευνα λοιπὸν πάνω σ' ἕνα ἐκτεταμένο καὶ εὐρὺ δεῖγμα πληθυσμοῦ θὰ ὡδηγοῦσε στὴν συναγωγὴ χρησίμων συμπερασμάτων καὶ θὰ ἐπέτρεπε στὸν νομοθέτη νὰ προσαρμόση τὴν κατάστασι τοῦ νόμου στὴν κατάστασι τῆς ζωντανῆς ἠθικῆς, ὥστε νὰ μὴ δημιουργοῦνται τεχνητοὶ ἐγκληματίες.

Ἕνας κύκλος ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν μὲ ἀντικείμενο τὶς ὑποθέσεις ποὺ ἀναφέραμε θὰ ρίξη φῶς στοὺς μηχανισμοὺς καταγγελίας τῶν ἐγκλημάτων στὸ σύστημα τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης καὶ θὰ δημιουργήση ἕνα σύνολο γνώσεων πάνω στὶς διεργασίες διαλογῆς τῶν ἀδικημάτων ποὺ προωθοῦνται πρὸς στιγματισμὸ τῶν δραστῶν τους καὶ ἐκείνων ποὺ καλύπτονται ὁριστικὰ ἀπὸ τὸν σκοτεινὸ ἀριθμό.